

Міністерство освіти і науки України
Одеський національний технологічний університет

ННІ економіки, управління і бізнесу ім. Г.Е. Вейнштейна
Кафедра національної та міжнародної економіки
Ступінь вищої освіти – перший (бакалавр)
Спеціальність 051 «Економіка»
Освітня програма «Економіка підприємства»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
БАКАЛАВРА

**на тему: «Обґрунтування стратегії підвищення
прибутковості діяльності ТОВ «Дружба СВК»**

ШИФР КРБ.ЕП.1.576-03.2.1

Здобувачки _____

Лева А. А.
(ПП)

Керівник _____

доц. Лобоцька Л.Л.
(вчене звання, ПП)

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від 12.06.2026 р., протокол № 17

Завідувач кафедри національної
та міжнародної економіки _____

Тетяна КУЛАКОВСЬКА

Одеса 2026

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ економіки, управління і бізнесу ім. Г.Е. Вейнштейна

Кафедра національної та міжнародної економіки

Ступінь вищої освіти – перший (бакалавр)

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітня програма «Економіка підприємства»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав.кафедри

національної та міжнародної економіки

_____ Г. Кулаковська

«_02_» березня 2026 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА здобувачці

Лева Аллі Андріївні

1. Тема роботи *«Обґрунтування стратегії підвищення прибутковості діяльності ТОВ «Дружба СВК»*

Затверджена наказом від « 22 _» _10 _2025 р. наказ № 576-03

2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи 13.06.2026 р.

3. Вихідні дані до роботи:

Закони України, нормативні матеріали, літературні джерела, статистичні дані по Україні, Одеській області, звітність підприємства за два роки, сайти Internet

4. Перелік питань, які потрібно розробити:

Вступ. Розділ 1. Теоретичні аспекти прибутковості діяльності підприємства і шляхи її підвищення. Розділ 2. Аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища ТОВ «Дружба СВК» як об'єкта дослідження. Розділ 3. Розробка проєкту та оцінка його інвестиційної привабливості щодо підвищення прибутковості діяльності ТОВ «Дружба СВК». Висновки.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

таблиць 11, рисунків 3

6. Дата видачі завдання 02.03.2026 р.

Керівник _____

Лобоцька Л.Л.

Завдання прийняв до виконання _____ Лева А. А.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1. Розробка теоретичного розділу кваліфікаційної роботи	12.03.26 – 08.04.26	Виконано
2. Техніко-економічна характеристика підприємства та економічний аналіз за напрямом кваліфікаційної роботи за два роки	09.04.26– 08.05.26	Виконано
3. Проєкт заходу щодо підвищення прибутковості діяльності ТОВ «Дружба СВК»	09.05.26 – 30.05.26	Виконано
5. Оформлення випускної роботи	31.05.26 – 06.06.26	Виконано

Здобувачка-дипломник _____ Лева А. А.

Керівник роботи _____ доц. Лобоцька Л.Л.

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувачка-дипломник Лева А.А. _____
підпис

АНОТАЦІЯ

на кваліфікаційну роботу бакалавра

КРБ містить 80 сторінок, 39 таблиць, 7 рисунків, список використаних джерел з 44 найменувань, 2 додатки.

Метою даної роботи є дослідження теоретичних основ прибутковості діяльності підприємств і шляхів її підвищення на підприємствах сфери АПК.

Завдання роботи: дослідити теоретичні положення щодо формування і управління прибутковістю діяльності підприємства; здійснити аналіз зовнішнього середовища функціонування досліджуваного підприємства; провести фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства – об'єкта дослідження і визначити резерви росту прибутковості його роботи; розробити проєкт і оцінити його економічну ефективність та інвестиційну привабливість щодо підвищення прибутковості діяльності досліджуваного підприємства.

Об'єктом аналізу, узагальнень і дослідження виступає агропідприємство ТОВ «Дружба СВК» і його результати діяльності.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів щодо оцінки прибутковості діяльності підприємства та шляхів її підвищення в умовах воєнних дій.

За результатами виконаної роботи сформульовані аналітичні висновки щодо поточного стану досліджуваного підприємства, визначено резерви розвитку, запропоновано техніко-економічні заходи з підвищення прибутковості його діяльності.

Одержані результати можуть бути використані на практиці в діяльності ТОВ «Дружба СВК» та інших підприємств сфери АПК.

Рік виконання роботи – 2026

Рік захисту роботи – 2026

Зміст

С.

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРИБУТКОВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА І ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ	7
1.1. Економічна сутність прибутковості діяльності підприємства	7
1.2. Методичні підходи до аналізу прибутковості діяльності підприємства	16
1.3. Шляхи підвищення прибутковості діяльності підприємства за сучасних умов	19
Висновок до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОГО І ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ТОВ «ДРУЖБА СВК» ЯК ОБ'ЄКТА ДОСЛІДЖЕННЯ	26
2.1. Характеристика сучасного стану сфери АПК	26
2.2. Характеристика ТОВ «Дружба СВК»	35
2.3. Аналіз основних показників господарської діяльності ТОВ «ДРУЖБА СВК»	37
2.4. SWOT-аналіз ТОВ «Дружба СВК» і визначення стратегії підвищення ефективності його діяльності	51
Висновок до розділу 2	55
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ПРОЄКТУ ТА ОЦІНКА ЙОГО ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ДРУЖБА СВК»	57
1.1. Комерційний аналіз реального інвестиційного проєкту для ТОВ «Дружба СВК»	57
3.2. Розрахунок розміру інвестицій в проєкт	59
3.3. Оцінка поточних витрат	62
3.4. Планування джерел фінансування проєкту і ціни нового продукту	65
3.5. Визначення економічного ефекту від впровадження проєкту	67
3.6. Вплив проєкту на основні показники діяльності підприємства	68
Висновок до розділу 3	73
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ	81

ВСТУП

Головним завданням діяльності будь-якого господарюючого суб'єкта є забезпечення прибутковості його діяльності. Прибуток як один з показників прибутковості займає одне з центральних місць у загальній системі вартісних інструментів і важелів управління підприємством, адже він є джерелом розвитку виробництва та соціальної сфери.

Прибуток є визначальним чинником для стабільного розвитку, фінансової стійкості та здатності підприємства реагувати на зовнішні виклики. Постійне зростання цін на ресурси, нестабільність економічної ситуації в Україні спонукають підприємства до пошуку шляхів оптимізації витрат, впровадження інновацій і покращення результативності роботи.

Прибуток найповніше характеризує ефективність господарської діяльності підприємств, їх фінансові можливості й у кінцевому підсумку визначає рівень фінансової стабільності в державі та є джерелом підвищення рівня суспільного добробуту населення. Як активний та універсальний інструмент державного регулювання економічних і соціальних процесів у державі, прибуток концентрує інтереси підприємницьких структур, окремих учасників господарської діяльності, різноманітних ланок економіки.

В сучасний період воєнних дій на Україні, в умовах величезних втрат матеріальних цінностей від бомбардувань ворога, проблема підвищення ефективності, а іншими словами, прибутковості діяльності підприємств, зокрема сфери АПК як гарантів продовольчої безпеки, надзвичайно важлива та актуальна.

Метою даної роботи є дослідження теоретичних основ прибутковості діяльності підприємств і шляхів її підвищення на підприємствах сфери АПК.

Завдання роботи:

- дослідити теоретичні положення щодо формування і управління прибутковістю діяльності підприємства;
- здійснити аналіз зовнішнього середовища функціонування досліджуваного підприємства;
- провести фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства – об’єкта дослідження і визначити резерви росту прибутковості його роботи;
- розробити проєкт і оцінити його економічну ефективність та інвестиційну привабливість щодо підвищення прибутковості діяльності досліджуваного підприємства.

Об’єктом аналізу, узагальнень і дослідження виступає агропідприємство ТОВ «Дружба СВК» і його результати діяльності.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів щодо оцінки прибутковості діяльності підприємства та шляхів її підвищення в умовах воєнних дій.

Інформаційною базою дослідження є Закони України, нормативні матеріали, літературні джерела, статистичні дані по Україні, Одеській області, звітна інформація про діяльність підприємства ТОВ «Дружба СВК» за 2023–2024 рр., які доступні на відповідних сайтах в Інтернеті.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРИБУТКОВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА І ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

1.1. Економічна сутність прибутковості діяльності підприємства

Прибутковість підприємства є найважливішим показником, оскільки позитивне його значення означає основу розвитку і конкурентоздатність підприємства на ринку. Незважаючи на важливість поняття прибутковості, на сьогодні не існує єдиного підходу до визначення. Обговоренню економічної сутності цієї категорії присвячено чимало робіт [1], [2], [3]. В таблиці 1.1 представлено тлумачення прибутковості деякими авторами [1].

Таблиця 1.1

Систематизація підходів до визначення сутності поняття «прибутковість»

Автор	Прибутковість – це
Р.Р. Антонюк	стійке економічне явище, що проявляється як підтверджена здатність підприємства генерувати позитивний фінансовий результат від здійснення як основної, так і всієї господарської діяльності, що полягає в перевищенні доходу над здійсненими витратами в розмірі достатньому для ефективного подальшого функціонування
М.Ф. Огійчук	вид ефективності, що характеризує результативність діяльності економічних систем (підприємств, територій, національної економіки). Основною особливістю таких систем є вартісний характер засобів (видатків, витрат) досягнення цілей (результатів), а в деяких випадках і самих цілей (зокрема, одержання прибутку)
Т.В. Осипова	основою прибутковості є сам прибуток, який у цілому й визначає результат фінансово-господарської діяльності підприємств як суб'єктів господарювання. Тому прибуток зображає її результати
Л.Ю. Кучер	між прибутком і прибутковістю є тісний діалектичний взаємозв'язок: прибуток – це показник для зображення економічного ефекту в абсолютних показниках, а прибутковість – показник для зображення економічної ефективності діяльності суб'єкта господарювання
С.В. Мочерний	прибутковість суб'єкта треба розглядати з двох аспектів: по-перше, як прибутковість усього підприємства щодо всього авансованого капіталу, яка визначається нормою прибутку: відношенням річного прибутку до авансованого капіталу; по-друге, як прибутковість виготовлення окремої партії товарів, яка вимірюється відношенням прибутку до собівартості товарів
О.В. Хмелевський	стан підприємства, що вказує на його здатність здійснювати рентабельну діяльність, забезпечувати платоспроможність, генерувати прибуток, на основі чого забезпечувати стабільність зростання та майбутній інноваційно-інвестиційний розвиток

Аналіз визначень в таблиці, а також інших авторів, дає підставу зробити висновок, що прибутковість визначається двома показниками: прибутком і рентабельністю. Прибуток виражає абсолютний ефект без урахування використаних ресурсів, а рентабельність як відношення прибутку до витрат є одним із головних вартісних показників ефективності виробництва. Якщо сума прибутку показує абсолютний ефект від діяльності, то рентабельність характеризує міру цієї ефективності, тобто відносний рівень прибутковості підприємства або продукції, що виробляється. Постійний моніторинг прибутку і показників рентабельності дає можливість підприємству оцінювати його фінансовий стан, приймати управлінські рішення, направлені на покращення цього стану.

В ринковій економіці прибуток відіграє найважливішу роль. Прибуток від господарської діяльності трактується більшістю економістів як перевищення доходів над витратами. Зокрема, С.Ф. Покропивний [4, с.436] та І.М. Бойчик [5, с. 346] розглядають прибуток як частину виручки, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу й комерційну діяльність підприємства. О.О. Гетьман та В.М. Шаповал [6, с. 387] роблять висновок, що прибуток представляє собою різницю між ціною реалізації та собівартістю продукції (товарів, робіт, послуг), між обсягом отриманої виручки та сумою витрат на виробництво та реалізацію продукції. Основну мету прибутку підприємства можна представити рисунком 1.1 [7, с.184].

Підприємство отримує прибуток від операційної, інвестиційної фінансової, надзвичайної діяльності. Операційна діяльність формує прибуток від реалізації продукції, яку випускає підприємство, та прибуток від іншої операційної діяльності. Інвестиційна діяльність є джерелом отримання прибутку, наприклад, від продажу основних засобів, нематеріальних активів тощо. Фінансова діяльність забезпечує отримання прибутку від операцій з цінними паперами, володіння ними і отримання доходів на них. Навіть при настанні надзвичайних подій підприємство може отримати певний позитивний фінансовий результат.

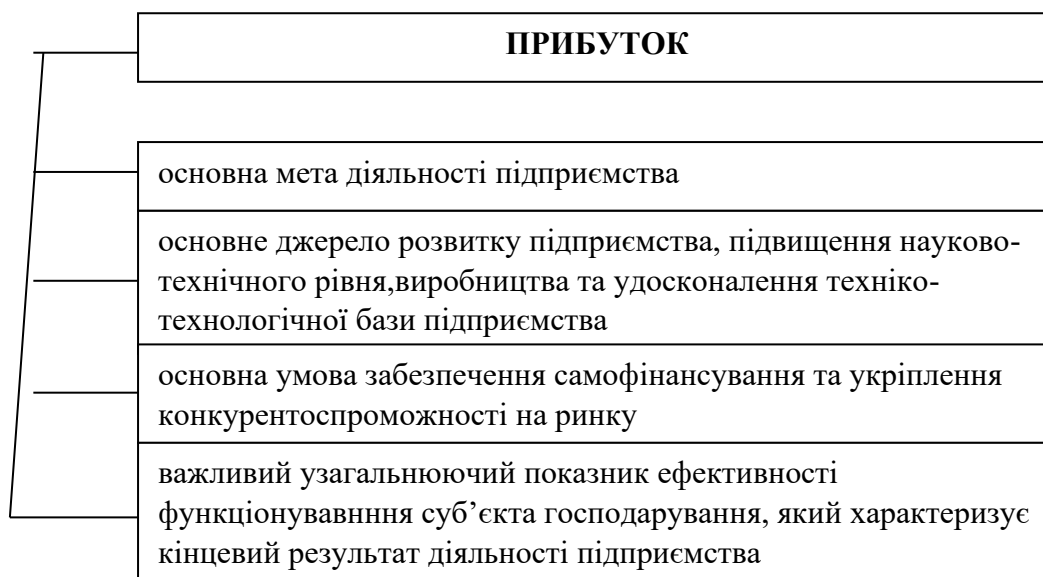

Рис. 1.1. Призначення прибутку підприємства

Отримання прибутку створює основу для самофінансування підприємства за умови, що їх розмір достатній для покриття витрат підприємства з реалізації товарів та інших видів діяльності, виконання зобов'язань перед бюджетом на утворення чистого прибутку. Розмір отриманого прибутку визначає економічну стратегію підприємства з питань управління матеріальними ресурсами та витратами, персоналом підприємства і оплатою його праці, податковою, інвестиційною, дивідендною політикою підприємства. Водночас можливості підприємства щодо успішного продажу і своєї продукції (товарів, послуг) і отримання доходів залежать від ефективності організації торговельно-технологічних процесів, ступеня використання наявного ресурсного потенціалу, раціональності здійснених витрат тощо [7 – 9].

Прибуток як найважливіша економічна категорія ринкових відносин виконує низку функцій, рисунок 1.2 [5,с.300]

За змістом складових прибуток поділяють на валовий прибуток, операційний прибуток та маржинальний прибуток. Формування видів прибутку відображено у звіті про фінансові результати діяльності підприємства Ф. № 2. Валовий прибуток є різницею між чистим доходом

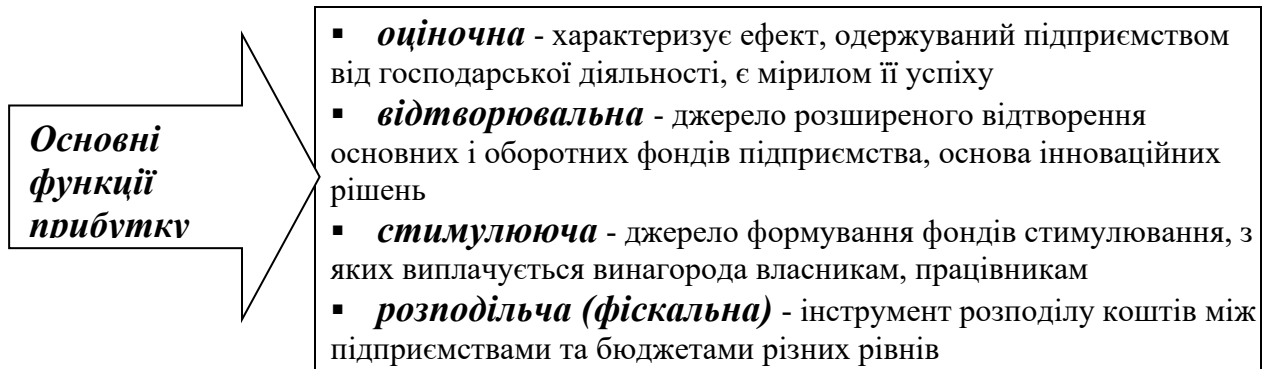

Рис.1.2. Основні функції прибутку

(виручкою від реалізації) та собівартістю реалізованої продукції, операційний прибуток дорівнює валовому прибутку за вирахуванням адміністративних, збутових та інших витрат. Прибуток до оподаткування формується як сальдо від складання фінансового результату від операційної, інвестиційної і фінансової діяльності. Після врахування податку на прибуток буде отримано чистий прибуток (або збиток). Формули визначення різних видів прибутку, в тому числі додаткового прибутку, отриманого за рахунок зміни певних показників, представлені в таблиці 1.2 [7, с. 190-191].

Таблиця 1.2

Формули розрахунку прибутку

Показник	Формула	Позначення
Прибуток від реалізації	$\Pi = \text{РП} - \text{С}$	Π – прибуток від реалізації продукції; РП – дохід (виручка) від реалізації (без ПДВ, АП); ПДВ – податок на додану вартість; АП – акцизний податок; С – повна собівартість продукції
Прибуток, отриманий від реалізації і-го виду продукції	$\Pi_i = \text{Ц}_i - \text{С}_i$	Π_i – прибуток від реалізації і-тої продукції; Ц_i – ціна і-тої продукції; С_i – собівартість і-тої продукції
Валовий прибуток	$\Pi_{\text{вал}} = \text{РП} - (\text{ПДВ} + \text{АП}) - \text{С}_{\text{рп}}$	$\Pi_{\text{вал}}$ – валовий прибуток; $\text{С}_{\text{рп}}$ – собівартість реалізованої продукції
Операційний прибуток	$\Pi_{\text{опер}} = \Pi_{\text{вал}} - \text{АВ} - \text{ВЗ} \pm \text{Д}(\text{З})_{\text{опер}}$	$\Pi_{\text{опер}}$ – операційний прибуток; АВ – адміністративні витрати; ВЗ – витрати на збут; $\text{Д}(\text{З})_{\text{опер}}$ – інші доходи (збитки) від операційної діяльності
Маржинальний прибуток	$\Pi_{\text{марж}} = \text{РП} - \text{З}_{\text{зм}} = \text{З}_{\text{пост}} + \Pi_{\text{опер}}$	$\Pi_{\text{марж}}$ – маржинальний прибуток; $\text{З}_{\text{зм}}$ – змінні витрати підприємства; $\text{З}_{\text{пост}}$ – постійні витрати підприємства

Фінансовий результат до оподаткування	$\Pi_{\text{доопод}} = \Pi_{\text{опер}} \pm Д(З)_{\text{фін}} \pm Д(З)_{\text{кап}} \pm Д(З)_{\text{ін}}$	$\Pi_{\text{доопод}}$ – прибуток до оподаткування; $Д(З)_{\text{фін}}$ – доходи (збитки) від фінансової діяльності; $Д(З)_{\text{кап}}$ – доходи (збитки) від участі в капіталі; $Д(З)_{\text{ін}}$ – інші доходи (збитки)
Чистий прибуток	$\Pi_{\text{ч}} = \Pi_{\text{доопод}} - \Pi_{\text{п}}$	$\Pi_{\text{ч}}$ – чистий прибуток; $\Pi_{\text{п}}$ – податок на прибуток
Додатковий прибуток за рахунок збільшення обсягу реалізації продукції	$\Delta\Pi_{\text{рп}} = \Pi^{\text{баз}} \cdot \frac{РП^{\text{звіт}} - РП^{\text{баз}}}{РП^{\text{баз}}}$	$\Delta\Pi_{\text{рп}}$ – додатковий прибуток; $\Pi^{\text{баз}}$ – прибуток базисного періоду; $РП^{\text{баз}}$, $РП^{\text{звіт}}$ – обсяг реалізованої продукції у базисному і звітному періодах відповідно;
Додатковий прибуток за рахунок зниження собівартості продукції	$\Delta\Pi_{\text{с}} = (Z_{\text{рп}}^{\text{баз}} - Z_{\text{рп}}^{\text{звіт}}) \cdot РП^{\text{звіт}}$ або $\Delta\Pi_{\text{с}} = (C_{\text{од}}^{\text{баз}} - C_{\text{од}}^{\text{звіт}}) \cdot ОВ^{\text{звіт}}$	$Z_{\text{рп}}^{\text{баз}}$, $Z_{\text{рп}}^{\text{звіт}}$ – витрати на 1грн виробленої (реалізованої) продукції у базисному та звітному періодах відповідно; $C_{\text{од}}^{\text{баз}}$, $C_{\text{од}}^{\text{звіт}}$ – собівартість одиниці продукції у базисному та звітному періодах відповідно
Додатковий прибуток за рахунок збільшення ціни	$\Delta\Pi_{\text{ц}} = (Ц^{\text{звіт}} - Ц^{\text{баз}}) \cdot ОВ^{\text{звіт}}$	$Ц^{\text{баз}}$, $Ц^{\text{звіт}}$ – ціна одиниці продукції у базисному та звітному періодах відповідно

З формул таблиці 1.2 слідує, за рахунок зміни яких показників відбувається зміна прибутку.

Підприємству важливим є чистий прибуток як джерело витрат на різні цілі: виплати кредиту, виплати акціонерам, персоналу, на соціальні цілі, а також як джерело для поповнення нерозподіленого прибутку. Нерозподілений прибуток може бути використаний за різними напрямками, наприклад, для придбання нового обладнання.

Прибуток є джерелом формування бюджетів різних рівнів. Він надходить до бюджетів у вигляді податків, а також економічних санкцій та використовується для різних цілей, визначених видатковою частиною бюджету і затверджених у законодавчому порядку.

Прибуток є об'єктивною економічною категорією. Тому на його формування впливають об'єктивні процеси, що відбуваються у зовнішньому середовищі. Водночас прибуток – це підсумковий показник, результат фінансово-господарської діяльності підприємств як суб'єктів господарювання. Тому прибуток відбиває їх результати і зазнає впливу багатьох чинників. На рисунку 1.3 наведена класифікація факторів, які впливають на зміну прибутку [7,8].

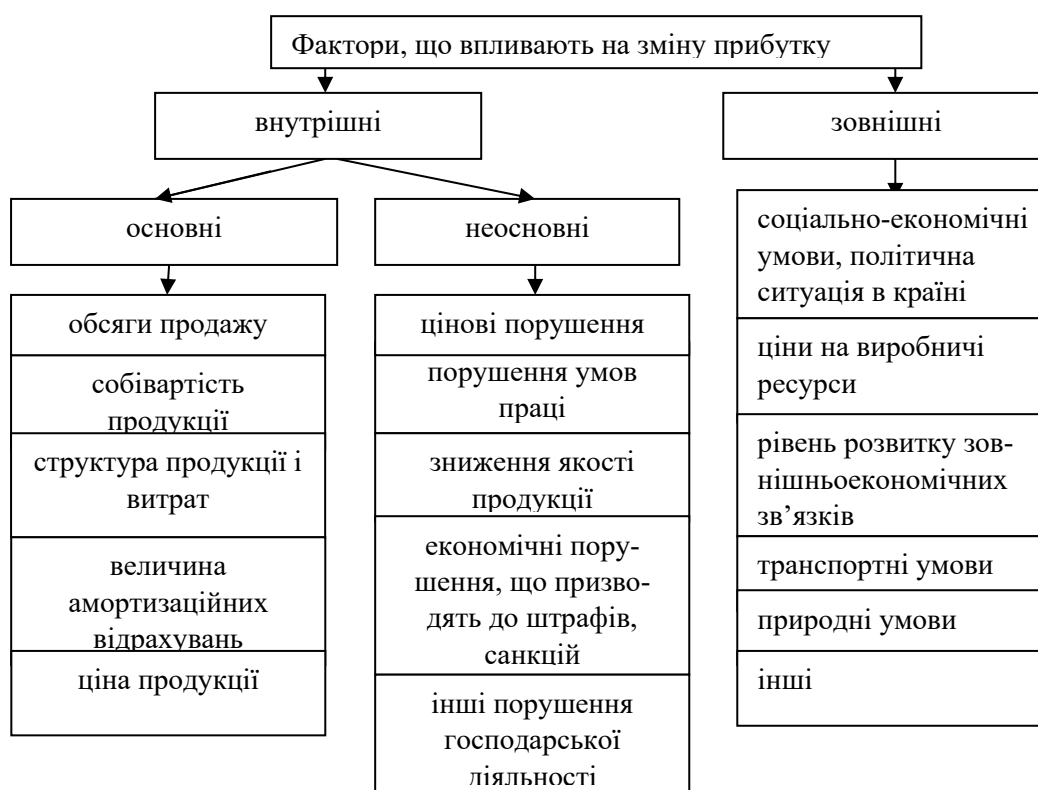

Рис. 1.3. Класифікація факторів, що впливають на величину прибутку

Внутрішні фактори впливу за їх змістом можна поділити на дві групи: економічні та організаційні. Серед факторів, що належать до першої групи, можна виділити ряд основних, пов'язаних із розробкою стратегії, цілей, задач підприємства та його підрозділів, шляхів їх досягнення, ціноутворенням, управлінням виробництвом, реалізацією, витратами виробництва та їх структурою.

До організаційних факторів належать фактори, що стосуються масштабів підприємства, його структури, вертикального та горизонтального поділу праці, організації виробничого процесу та управління діяльністю підприємства, диверсифікації персонального складу, його цілеспрямованості та кваліфікації.

На сучасному етапі підприємствам доцільно звернути увагу на такі внутрішні фактори забезпечення беззбиткової діяльності: вартість сировини, її доступність, стосунки з постачальниками; величина і структура витрат

виробництва відносно конкурентів; номенклатура товарів (послуг) і можливості їх розширення; життєвий цикл основних продуктів; цінова політика і гнучкість встановлення цін; можливість отримання кредитів; оборотний капітал, його гнучкість; витрати обігу та можливості їх зниження; можливість використання альтернативних фінансових стратегій; досвід та персональна кваліфікація працівників; форми та методи матеріального стимулювання.

Екстенсивні фактори впливають на процес отримання прибутку через кількісні зміни: обсягу засобів і предметів праці, фінансових ресурсів, часу роботи обладнання, чисельності персоналу, фонду робочого часу та ін.

Інтенсивні фактори впливають на процес отримання прибутку через "якісні" зміни:

- підвищення продуктивності обладнання і його якості;
- використання прогресивних видів матеріалів і вдосконалення технології їх обробки;
- прискорення оборотності оборотних коштів;
- підвищення кваліфікації та продуктивності праці персоналу;
- зниження трудомісткості і матеріаломісткості продукції;
- вдосконалення організації праці і більш ефективного використання фінансових ресурсів та ін.

Зовнішнє середовище охоплює фактори, що знаходяться поза безпосереднім впливом підприємства. Щодо кількості та якості факторів зовнішнього середовища, то вони характеризуються значною величиною та різноманітністю впливу і врахувати все практично неможливо. Тому завдання полягає у визначенні тих факторів, які здійснюють суттєвий вплив на беззбиткову діяльність підприємства. Воно мусить адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, будувати стратегію функціонування в напрямку підвищення конкурентоспроможності своєї продукції, подовження присутності на ринках збуту.

Перш за все слід виділити фактори, які визначають політичний, економічний стан країни. Сьогодні, із-за війни, підприємства працюють в дуже складних умовах, які безпосередньо впливають на хід їх виробничо-господарської діяльності. До структурних факторів впливу слід віднести ціни на ресурси, тарифи на енергоносії, тарифи оплати праці, купівельну спроможність населення. Важливе значення має законодавче забезпечення функціонування суб'єктів господарювання. Перераховані фактори впливають на прибуток не прямо, а через обсяг реалізованої продукції і собівартість.

При здійсненні господарської діяльності підприємства внутрішні і зовнішні фактори знаходяться в тісному взаємозв'язку і взаємозалежності.

Як було відмічено, поряд з прибутком прибутковість оцінюють показниками рентабельності. Показники рентабельності, як і прибутку, можна класифікувати за різними ознаками [1,7,9]. Зокрема, їх можна об'єднати в кілька груп:

витратні – рентабельність продукції, рентабельність інвестиційних проектів, рентабельність окремих видів діяльності тощо;

– ресурсні – рентабельність активів (сукупного капіталу) підприємства, рентабельність чистих активів, рентабельність оборотних активів, рентабельність необоротних активів, рентабельність власного капіталу тощо;

– дохідні – валова рентабельність реалізації, чиста рентабельність реалізації, операційна рентабельність реалізації.

Залежно від того, який прибуток враховується у чисельнику, можна отримати різні показники рентабельності. Загальним для них є те, що вони показують, скільки одиниць прибутку створює показник знаменника формули розрахунку відповідного показника рентабельності.

При розрахунку показників рентабельності основною вихідною інформацією слугують показники звітних Ф № 1 Баланс, Ф. № 2 Звіт про фінансові результати, а також деяких інших звітних форм. Приведемо формули розрахунку найбільш поширених показників рентабельності.

Рентабельність продукції (R_p) обчислюють як відношення прибутку від реалізації Pr (фінансовий результат до оподаткування) до суми витрат на реалізовану продукцію ($C_{pн}$) або до повної собівартості продукції (C)[9], [11]:

$$D_i = \frac{\tilde{I}ä\tilde{i}}{\tilde{N}\delta i} \cdot 100 \quad (1.1)$$

$$D_i = \frac{\tilde{I}ä\tilde{i}}{\tilde{N}} \cdot 100 \quad (1.2)$$

Повна собівартість включає $C_{pн}$, а також адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати

R_p показує, скільки прибутку має підприємство з кожної гривні, витраченої на виробництво і реалізацію продукції. Її можна розраховувати в цілому по підприємству, за окремими його сегментами і за видами продукції.

Рентабельність певного виду продукції визначають за формулою

$$D_i = \frac{\tilde{O}_s - \tilde{N}_s}{\tilde{N}_s} \cdot 100 \quad (1.3),$$

де \tilde{C}_i , \tilde{C}_i – ціна і повна собівартість i -го виду продукції.

Рентабельність операційної діяльності $R_{од}$ визначають як відношення прибутку від операційної діяльності $П_{од}$ до повної собівартості продукції:

$$D_{iä} = \frac{\tilde{I}\tilde{i}\tilde{ä}}{\tilde{N}} \cdot 100 \quad (1.4)$$

Рентабельність продажів $R_{пр}$ визначають як відношення прибутку Π до чистого доходу $\tilde{C}D$. Прибуток може бути валовий, від операційної діяльності або чистий. Його ще позначають як ROS. Найчастіше використовують показник чистого прибутку.

$$D_{i\delta} = \frac{\tilde{I}\tilde{i}}{\times \tilde{A}} \cdot 100 \quad (1.5)$$

Рентабельність активів R_a (сукупного капіталу) визначають як відношення прибутку до оподаткування до середньорічної вартості активів балансу. Цей показник розглядають як **рентабельність всієї діяльності підприємства**. Він характеризує дохідність всього сукупного капіталу, вкладеного в активи підприємства. Його ще позначають як ROA:

$$D\hat{a} = \frac{\hat{I}\hat{a}\hat{t}\hat{t}}{\hat{A}\hat{n}\hat{\delta}^3} \cdot 100 \quad (1.6)$$

Рентабельність власного капіталу Рвлк (ROE) визначають як відношення чистого прибутку до середньорічної вартості власного капіталу ВК. Цей показник цікавить наявних і потенційних власників і акціонерів. Рентабельність власного капіталу показує, який прибуток приносить кожна інвестована власниками капіталу грошова одиниця:

$$D\hat{a}\hat{e}\hat{e} = \frac{\hat{I}\hat{e}}{\hat{A}\hat{E}} \cdot 100 \quad (1.7)$$

Рентабельність виробництва Рв визначають як відношення валового прибутку до суми середньорічної вартості основних засобів (ОЗ) та середніх залишків оборотних засобів (ОбЗ):

$$D\hat{a} = \frac{\hat{I}\hat{a}}{\hat{I}\hat{\zeta} + \hat{I}\hat{a}\hat{\zeta}} \cdot 100 \quad (1.8)$$

Аналогічно можна визначити рентабельність основного капіталу, рентабельність оборотного капіталу тощо.

Таким чином, визначення основних показників прибутку і рентабельності дає можливість оцінити рівень прибутковості діяльності підприємства.

1.2. Методичні підходи до аналізу прибутковості діяльності підприємства

Аналіз показників прибутку і рентабельності виконують за формулами, розглянутими в п. 1.1. Але для повноцінного аналізу і оцінки рівня прибутковості діяльності підприємства недостатньо порівнювати значення показників у динаміці, визначати відхилення абсолютне і відносне. Більш об'єктивну картину можуть дати методи факторного аналізу.

Достатньо поширеними є методи прямого факторного аналізу, зокрема метод ланцюгових підстановок [12]. Цей метод не обмежує кількості факторів впливу на результатний показник, дає можливість визначити вплив кожного з них.

Враховуючи, що при обчисленні показників рентабельності використовують відповідні показники прибутку, доцільно проводити факторний аналіз саме прибутку. Аналіз прибутку передбачає виявлення показників, які сприяють його росту або, навпаки, зниженню. Чим більш детально вдається розглянути і уяснити причини зміни складових прибутку, тим більше є можливості управляти цими змінами.

У факторному аналізі методом підстановок найчастіше використовують мультиплікативні моделі, де фактори виступають в ролі множників. Метод підстановок забезпечує визначення ряду проміжних значень результатного показника шляхом послідовної заміни базисних значень факторів на звітні. Цей спосіб ґрунтується на елімінуванні всіх факторів, крім одного на даному кроці. Міра впливу того чи іншого показника визначається послідовним відніманням: з другого розрахунку віднімається перший, з третього – другий і так далі. У першому розрахунку всі величини базисні, в останньому – фактичні.

У загальному вигляді застосування способу ланцюгових підстановок для чотирьох факторів можна описати таким чином:

$$\begin{aligned} y_0 &= a_0 * b_0 * c_0 * d_0; \\ y_a &= a_1 * b_0 * c_0 * d_0; \\ y_b &= a_1 * b_1 * c_0 * d_0; \\ y_c &= a_1 * b_1 * c_1 * d_0 \\ y_1 &= a_1 * b_1 * c_1 * d_1, \end{aligned} \tag{1.9}$$

де a_0, b_0, c_0, d_0 – базисні значення факторів, які мають вплив на результатний показник y ;

a_1, b_1, c_1, d_1 – фактичні значення факторів;

y_a, y_b – проміжні зміни результатного показника, зв'язаного зі змінами факторів a, b відповідно.

Загальні зміни $\Delta y = -y_0$ складаються з суми зміни результатного показника за рахунок зміни кожного фактора при фіксованих значеннях інших факторів:

$K_{обА}$ – коефіцієнт оборотності активів;

$R_{продажу}$ – рентабельність продажу продукції.

Мультиплікатор власного капіталу визначають за формулою

$$\dot{I}_{\overline{AE}} = \frac{\overline{A}}{\overline{AE}}, \quad (1.13)$$

де \overline{A} – середньорічна вартість активів (за балансом).

Коефіцієнт оборотності активів визначають за формулою

$$\hat{E}_{\overline{A}} = \frac{D\dot{I}}{\overline{A}}, \quad (1.14)$$

де РП – обсяг реалізованої продукції без ПДВ і акцизного збору;

Рентабельність продажу продукції визначають, як

$$R_{\overline{D\dot{I}}} = \frac{\dot{I}_{\div}}{D\dot{I}}. \quad (1.15)$$

Таким чином, модель в розгорнутому виді має запис:

$$\dot{I}_{\div} = \overline{AE} \cdot \frac{\overline{A}}{\overline{AE}} \cdot \frac{D\dot{I}}{\overline{A}} \cdot \frac{\dot{I}_{\div}}{D\dot{I}}. \quad (1.16)$$

Бажано, щоб в динаміці кожний показник зростав, що призведе до росту чистого прибутку. Модель дозволяє виявити ступінь впливу кожного з факторів і відповідно намітити шляхи підвищення чистого прибутку.

1.3. Шляхи підвищення прибутковості діяльності підприємства за сучасних умов

Даний аспект слід розглядати перш за все з точки зору росту прибутку як основи прибутковості. Щоб постійно забезпечувати зростання прибутку, треба шукати невикористані можливості його збільшення, тобто резерви зростання. Резерв – це кількісна величина. Резерви виявляються на стадіях планування та безпосереднього виробництва продукції і її реалізації. Визначення резервів збільшення прибутку базується на науково обґрунтованій методиці розроблення заходів з їх мобілізації.

Напрями підвищення прибутку і відповідно рентабельності впливають з формул їх розрахунку, рисунок 1.4 [7 , с.189].

Перш за все росту цього показника можна досягти за рахунок збільшення виручки і зниження собівартості виробленої продукції, причому темп росту доходу повинен випереджати темп росту витрат. Збільшення

Рис. 1.4. Шляхи збільшення прибутку та рентабельності

виручки залежить від цін на готову продукцію і тарифів, цін на ресурси. Важливим напрямом збільшення прибутку є розширення асортименту продукції, зокрема за рахунок нових її видів. Ринковий фактор теж є необхідним в політиці збільшення прибутку. Реалізація продукції на експорт забезпечує підприємство і країну валютною виручкою. Нові види продукції тісно пов'язані з технічним прогресом в освоєнні нових технологій, нового обладнання [14,15].

Підвищення прибутку, прибутковості діяльності спонукає підприємства виробляти стратегію свого розвитку. Стратегія організації – це комплекс довгострокових заходів або підходів задля укріплення життєспроможності і потенціалу підприємства відносно його конкурентів. Вибір конкретної стратегії для підприємства залежить від фінансового стану, в якому воно знаходиться [16].

Основними напрямки стратегії підвищення прибутковості є:

- оптимізація витрат за рахунок зниження матеріалоемності виробництва, пошуку дешевших, але якісних матеріалів, сировини;
- оптимізація логістики та закупівель, зниження адміністративних та комерційних витрат;
- збільшення доходу за рахунок обсягу випуску продукції і цін на неї;
- розширення ринків збуту та пошук нових клієнтів;
- удосконалення цінової політики – підвищення цін на преміальні продукти або гнучке зниження для об'єму;
- активізація маркетингових зусиль для зростання обсягів продажів;
- управління асортиментом (аналіз та виведення з асортименту низькорентабельних або збиткових товарів);
- оновлення продуктового портфеля, орієнтація на високомаржинальні продукти;
- підвищення продуктивності праці, впровадження мотиваційних систем для персоналу;
- оновлення технологій та модернізація обладнання для зниження браку;
- продаж або здача в оренду невикористовуваних активів та майна.

Важливим напрямком також є фінансова стратегія, яка передбачає управління дебіторською та кредиторською заборгованістю; залучення ефективних інвестицій та ефективне використання оборотних коштів.

Основними джерелами резервів підвищення рівня рентабельності продажів є збільшення суми прибутку від реалізації продукції і зниження собівартості товарної продукції.

Аграрне виробництво має свої особливості. Сільське господарство – одна з найважливіших галузей матеріального виробництва, в якій створюються матеріальні блага рослинного і тваринного походження для забезпечення населення продуктами харчування, а промисловості – сировиною [18].

Економічний процес відтворення в сільському господарстві тісно переплітається з природним. Наслідки господарювання в цій галузі залежать як від працівника, його технічної озброєності, так і від природних умов (клімату, ґрунту, його родючості). До особливостей сільського господарства належить і надзвичайна роль землі як фактора виробництва. З одного боку, земля – це предмет праці, а з другого, – засіб праці. На відміну від інших засобів виробництва вважається, що земля не зношується і не замінюється, а за правильного використання її родючість суттєво підвищується. Виходячи із сучасного рівня розвитку продуктивних сил у суспільстві та перспектив прогресу науки в Україні, можна стверджувати, що сільське господарство є тією галуззю, яка задовольняє і в перспективі задовольнятиме основні потреби населення в продуктах харчування.

Найважливішим фактором і шляхом підвищення економічної рентабельності виробництва є подальше збільшення врожайності всіх сільськогосподарських і насамперед зернових культур. Збільшення врожайності впливає не тільки на збільшення валових зборів зерна, але і на економічну ефективність його виробництва: продуктивність праці, собівартість, а отже і на рентабельність.

Україна є одним з світових лідерів у виробництві зернових і олійних культур. Навіть за складних умов воєнних дій працівники галузі продовжують досягати високих результатів у виробництві зернових і олійних культур [19, 20].

За оцінками фахівців Київської школи економіки (KSE), прямі втрати агросектору сягнули \$10,3 млрд, непрямі досягли \$ 82 млрд таблиця 1.3 [21]. Непрямі збитки включають втрати рослинництва, тваринництва, втрати виробників через порушення експорту, зростання виробничих витрат та потребу рекультивациі. Їх оцінюють непрямыми методами шляхом поєднання державної та регіональної статистики, а також даних опитування агровиробників. Найбільшу частку непрямих втрат аграріїв сформувало скорочення виробництва

у рослинництві – \$47,2 млрд за чотири виробничі цикли 2022-2026 років. Падіння врожайності основних культур у цей період було зумовлене як

Таблиця 1.3

Оцінка непрямих втрат АПК та земельних ресурсів

Види втрат	Оцінка втрат, \$ млрд	
	виручка	додана вартість
Зменшення доходу через зниження виробництва (рослинництво)	47,180	19,170
Зменшення доходу через зниження виробництва (тваринництво, бджільництво, рибальство та аквакультура)	4,611	1,874
Зменшення доходу через порушення логістики та зниження внутрішніх цін на основні експортні культури	24,783	10,070
Зменшення прибутку виробників через зростання цін на основні фактори виробництва	4,533	1,842
Додаткові витрати через потребу в рекультивації	0,533	0,217
Витрати на демонтаж та вивезення будівельних відходів	0,289	0,289
Загальні непрямі втрати сектору	81,929	33,461

скороченням посівних площ, так і вимушеною зміною технологій виробництва, що призвело до падіння врожайності основних сільгоспкультур.

Другою за розміром категорією є втрати через порушення агроекспорту, які аналітики KSE оцінили у \$24,8 млрд. Морська блокада, встановлена РФ на початку вторгнення, а згодом обмежене функціонування так званого зернового коридору, призвела до зростання логістичних витрат, що спричинило зниження внутрішніх цін на основну експортно орієнтовану продукцію аграрного сектору. Попри відновлення морських перевезень висока вартість фрахту продовжує тиснути на ціни. Цей фактор суттєво вплинув на врожаї 2022-2023 років, проте його вплив на врожай 2024 року та наступних років буде мінімальним, прогнозують у KSE [21].

Важливо відмітити, що втрачається також додана вартість, за рахунок якої поповнюється бюджет країни.

Отже, підприємства агросектору сьогодні працюють у дуже складних

умовах, що стримує отримання високих значень прибутку. Держава частково допомагає сектору за рахунок «Доступних кредитів 5-7-9», що надає представникам малого та середнього підприємництва спрощений доступ до кредитування в банках під низькі проценти. Представники агробізнесу можуть отримати кредити в розмірі до 90 мільйонів гривень. За даними Міністерства аграрної політики станом на початок 2023 року, аграрії України вже отримали більше 34,5 млрд. грн на розвиток власного господарства, з яких приблизно 20 млрд. грн отримано за програмою доступних кредитів, що надало змогу отримати необхідне фінансування 5300 підприємцям [22].

Висновок до розділу 1

Прибутковість будь-якого господарюючого суб'єкта є найважливішою умовою його функціонування, забезпечення певного рівня конкурентоспроможності на ринку. В роботі показано, що більшість фахівців визначають прибутковість як сукупність показників прибутку і рентабельності. Прибуток виражає абсолютний ефект без урахування використаних ресурсів, а рентабельність як відношення прибутку до витрат, за яких отримано цей прибуток, є одним з головних вартісних показників ефективності виробництва. Якщо сума прибутку показує абсолютний ефект від діяльності, то рентабельність характеризує міру цієї ефективності, тобто рівень прибутковості підприємства або продукції, що виробляється.

Розглянуті формули визначення показників прибутку та рентабельності підтверджують різні їх види і призначення. Показано, що на прибуток і відповідно рентабельність впливають різні фактори, які поділяють на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх факторів підприємство мусить адаптуватися, тоді як внутрішні фактори можуть бути під контролем і управлінням з боку підприємства.

За сучасних умов воєнних дій економічна ситуація в країні суттєво ускладнилася. Ріст витрат, в тому числі від війни, розганяє інфляцію, ріст цін на готову продукцію, вимивання обігових коштів бізнес-структур.

Оцінка втрат в агросекторі країни свідчить, що вони дійшли величезних розмірів. Тим не менш підприємства АПК продовжують працювати, забезпечуючи населення і бізнес продуктами харчування і сировиною, вирішують завдання продовольчої безпеки.

В умовах втрат ресурсів, потужностей діючі підприємств сфери АПК повинні збільшувати випуск продукції, щоб скомпенсувати втрати. Це

потребує детального аналізу зовнішнього і внутрішнього середовищ діяльності підприємств АПК, виявлення резервів розвитку і підвищення прибутковості їх роботи.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОГО І ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВАИЩА ТОВ «ДРУЖБА СВК» ЯК ОБ'ЄКТА ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Характеристика сучасного стану сфери АПК

Агропромисловий комплекс (АПК) – це сукупність галузей економіки, що спрямовані на виробництво сільськогосподарської продукції, її переробку, зберігання та доведення до споживача. АПК є основою продовольчої безпеки будь-якої країни. Продукція АПК сьогодні займає більше 50 % експорту, а його підприємства забезпечують біля 14 % зайнятості населення [23] .

АПК складається з трьох основних блоків, які тісно взаємопов'язані:

1. Матеріально-технічне забезпечення:

сільськогосподарське машинобудування (трактори, комбайни); виробництво мінеральних добрив, хімікатів, паливно-мастильних матеріалів; комбікормова промисловість.

2. Сільське господарство:

рослинництво (зернові, овочі, технічні культури); тваринництво (скотарство, свинарство, птахівництво).

3. Переробка та реалізація:

харчова промисловість; заготівля, транспортування, зберігання (елеватори); торгівля готовою продукцією.

Відповідно АПК України включає:

сільськогосподарські підприємства: фермерські господарства, кооперативи, агрохолдинги;

переробні підприємства: олійножирові, цукрові, борошномельні заводи, м'ясокомбінати, кондитерські фабрики та інші;

інфраструктуру: логістичні центри, порти, залізничні та автомобільні засоби перевезення продукції.

Україна є одним з світових лідерів у виробництві зернових, зернобобових і олійних культур, забезпечуючи ними не тільки внутрішній ринок, а й активно їх експортуючи. Динаміка виробництва у секторі рослинництва і площ засіву представлена у таблиці 2.1 [24].

Таблиця 2.1

**Динаміка основних показників рослинництва у періоді
1991-2024 рр. по Україні**

Рік	Площа посівна, тис.га		Обсяг виробництва (валовий збір), тис.т	
	культури зернові та зернобобові	соняшник	культури зернові та зернобобові	соняшник
1991	14671	1601	38674	2311
2014 ³	14801	5257	63859	10134
2015 ³	14739	5105	60126	11181
2016 ³	14401	6073	66088	13627
2017 ³	14624	6034	61917	12236
2018 ³	14839	6117	70057	14165
2019 ³	15318	5928	75143	15254
2020 ³	15392	6457	64933	13110
2021 ³	15995	6622	86010	16392
2022 ⁴	12171	5293	53864	11329
2023 ⁴	10985	5220	59772	12760
2024 ⁴	11139	5020	56246	10956

³ Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

⁴ Дані наведено без урахування тимчасово окупованих російською федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії

Як видно, з початку 1991 р. Україна наростила обсяги виробництва зернових і зернобобових культур в середньому приблизно у 2,1 р., а соняшника у 4,8 р. За даними Служби статистики [25], обсяг виробництва зернових і зернобобових у 2025 р. становив 61,04 млн. т (на 8,2 % більше минулого року). В цілому обсяги виробництва і площі під посів зростали до 2022 р, а з початку воєнних дій у лютому 2022 р. відбувся значний спад. З 2024 р. ситуація дещо покращилася.

Дані таблиці свідчать про високий потенціал України як житниці і постачальника сільськогосподарської продукції на експорт. Зокрема, експорт з України соняшника і олії займає 2-ге місце у світовій торгівлі. В таблиці 2.2 наведена інформація про виробництво соняшникової олії в Україні у

Таблиця 2.2

Динаміка виробництва соняшникової олії в Україні, тис. т

Рік	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Обсяг виробництва	4243,9	5011,1	5079,6	5833,3	6617,2	7005,5	5622,2	4070,2	6600,0	5633,0

2015 – 2024 рр. [26, 27]. Дані свідчать про позитивну динаміку виробництва. Деякий спад мав місце у 2021 р. і особливо у 2022 р. Але в наступні два роки ситуація покращилася, хоча площі посівні скоротилися. Внутрішній попит складає біля 10...15% виробництва, тобто основний обсяг продукції експортується. У 2024 р. експорт склав \$5,12 млрд, що становить 36,8% від світового експорту цієї продукції та 20,8% від загального аграрного експорту України. Основні напрями експорту української олії були: ЄС(56%), Індія (14%), Туреччина (7%) [28].

У сфері тваринництва результати дещо слабкіші, таблиця 2.3 [29].

Таблиця 2.3

Динаміка основних показників тваринництва у періоді 1991-2024 рр. по Україні

Рік	Кількість сільськогосподарських тварин на 1 січня				Виробництво основних видів продукції тваринництва		
	ВРХ, тис. голів		свині, тис. голів	птиця, млн. голів	м'ясо (у забійній масі), тис.т	молоко, тис.т	яйця, млн.шт
	усього	у т. ч. корови					
1991	24623,4	8378,2	19426,9	246,1	4029,1	22408,6	15187,8
2014 ¹	4534,0	2508,8	7922,2	230,3	2359,6	11132,8	19587,3
2015 ¹	3884,0	2262,7	7350,7	213,3	2322,6	10615,4	16782,9
2016 ¹	3750,3	2166,6	7079,0	204,0	2323,6	10381,5	15100,4
2017 ¹	3682,3	2108,9	6669,1	201,7	2318,2	10280,5	15505,8
2018 ¹	3530,8	2017,8	6109,9	204,8	2354,9	10064,0	16132,0
2019 ¹	3332,9	1919,4	6025,3	211,7	2492,4	9663,2	16677,5

2020 ¹	3092,0	1788,5	5727,4	220,5	2477,5	9263,6	16167,2
2021 ¹	2874,0	1673,0	5876,2	200,7	2438,3	8713,9	14071,3
2022 ¹	2644,0	1544,0	5608,8	202,2	2206,7	7767,7	11921,8
2023 ²	2307,1	1352,8	4948,3	180,5	2239,5	7430,4	11379,4
2024 ²	2156,2	1262,9	5094,0	184,7	2353,0	7246,4	11597,9

¹ Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

² Дані наведено без урахування тимчасово окупованих російською федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії

Як видно з таблиці, у тваринництві досягти рівня 1991 р. не вдалося. Перш за все спад спостерігається у виробництві м'яса і молока у зв'язку із зменшенням поголів'я корів – у 5,43 р. (в 2022 р). В наступні роки ситуація ще більше погіршилася. Навіть у птахівництві результати в останні воєнні роки є невтішними. Тваринництво зазнало значних втрат. Профільне міністерство повідомляє про знищення близько 15-20% рогатої худоби, поголів'я в сфері птахівництва та розведення свиней. Значно впало виробництво продукції сфери тваринництва в постраждалих регіонах. Підвищилися ціни на комбікорми, тарифи на електроенергію і воду. Із-за війни відчувається брак робочої сили, а це впливає на рівень оплати праці тих, хто ще залишився на селі.

У 2025 році обсяг виробництва агропродукції в Україні знизився на 6,8 % порівняно з 2024 р. Зокрема, виробництво в галузі рослинництва зменшилося на 7,5 %, тваринництва – на 4,1 %. У рослинництві скорочення обсягів виробництва зумовлено насамперед несприятливими погодними умовами. Кризових явищ у тваринництві не вдалося подолати – поголів'я великої рогатої худоби продовжує скорочуватися, особливо в господарствах населення. Спостерігається зміщення підприємств зі східних і північно-східних областей країни до центральних та західних. На шляху євроінтеграції Україна досягла прогресу в деяких сферах сільськогосподарського виробництва, переробки та виробництва харчових продуктів, контролю за безпечністю та якістю продукції, упровадження санітарних та фітосанітарних

заходів, а також у фінансовій та бюджетній політиці, насамперед через узгодження законодавства й політики. Крім того, розпочав роботу Державний аграрний реєстр. Загалом Україна в 2025 р. зберігала високий рівень продовольчої самодостатності. Однак, незважаючи на загальну позитивну динаміку, продовольча безпека через воєнні ризики залишається вразливою з низки причин: від втрати врожаю та порушення логістики до знищення виробничої та енергетичної інфраструктури, особливо для агровиробників на прифронтових територіях [29].

Значну роль у підтримці виробництва сільськогосподарської продукції відіграють агрохолдинги України. Вони створюють значну частку ВВП країни та забезпечують 40 % її експорту, використовуючи при цьому приблизно 25 % сільськогосподарської землі від її загальної кількості [30]. Як правило, більшість агрохолдингів спеціалізуються на виробництві продукції рослинництва, наприклад агрокомпанія «Кернел». Компанія ПАТ «Миронівський хлібопродукт» – агропромисловий холдинг, великий вітчизняний лідер, який налічує 20 організацій в семи українських областях. Крім розведення птиці, МХП займається вирощуванням сільськогосподарських культур, і це один з найважливіших сегментів діяльності компанії [31].

Маючи в своїй структурі всі ланки агропромислового виробництва і реалізації продуктів харчування економічний ефект в агрохолдингах досягається завдяки застосуванню новітніх технологій у сільському господарстві та переробці сільськогосподарської продукції, логістиці й контролю за якістю у виробництві і кінцевого продукту. Проте, їх діяльність призводить до зосередження значних площ землі, скорочення робочих місць у дрібних фермерських господарств, вони не завжди приймають участь в розвитку територіальних громад, їх інфраструктури. Для збереження сільського населення, фермерських господарств Уряд повинен виробляти політику підтримки малого і середнього бізнесу, наприклад політику фінансового кредитування за схемою «5-7-9».

Одеська область є одним із значних виробників зернових і олійних культур завдяки її географії, рисунок 2.1. У тваринництві ситуація гірша, таблиця 2.4[32].

Таблиця 2.4

Динаміка виробництва в секторі рослинництва і поголів'я ВРХ і свиней в Одеській області за період 2015-2025 рр.

Рік	Рослинництво		Тваринництво			
	зернові і зернобобові тис. т	соняшник тис.т	ВРХ, тис.голів		свині, тис.голів	
			господарства усіх категорій	господарства усіх категорій	господарства усіх категорій	господарства усіх категорій
2015	3489,0	755,3	179,4	151,4	350,3	233,2
2016	4403,3	1004,2	169,5	144,1	289,6	187,0
2017	4264,9	903,9	165,5	142,4	239,5	149,2
2018	4319,9	886,3	154,9	132,9	173,0	108,9
2019	3747,9	693,3	145,7	126,7	150,4	79,8
2020	1955,0	452,9	138,4	123,0	133,1	61,7
2021	5105,4	965,7	136,9	122,4	125,7	55,8
2022	3081,7	575,7	133,2	118,3	134,7	59,3
2023	4095,3	687,0	127,0	113,2	141,9	62,7
2024	4714,9	741,7	121,4	108,2	142,1	65,2
2025	4106,2	445,7	114,4	103,1	146,4	67,8

З таблиці слідує, що у динаміці обсяги виробництва зернових і зернобобових в основному росли. Найбільшого результату було досягнуто у 2021 р. (як і в Україні в цілому). Спад мав місце у 2019-2020 ро. (COVID-19) і 2022 р.(початок воєнних дій). Виробництво в господарствах населення було на рівні 30...35 %. Рисунок 2.1 показує високу варіабельність показників рослинництва, що обумовлено перш за все кліматичними умовами.

Виробництво соняшника в цілому має від'ємну тенденцію, спад спостерігається в ті ж роки, що у виробництві зернових і зернобобових. Участь господарств населення становила 20...25 %, лєвова частина припадає на підприємства.

В таблиці 2.5 наведена інформація про обсяги виробництва зернових і олійних культур в розрізі районів Одеської області на 01.12.2025 р.[33].

Рис. 2.1 Обсяги виробництва зернових і зернобобових та соняшника в Одеській області у 2015 - 2025 рр., тис. т

Таблиця 2.5

Виробництво зернових і зернобобових та соняшнику в підприємствах по районах на 1 грудня 2025 р.

Район	Зернові і зернобобові			Соняшник		
	Площа зібрана га	Обсяг виробництва (валовий збір) у початково оприбуткованій масі, т	Урожайність, ц з 1 га площі зібраної	Площа зібрана га	Обсяг виробництва (валовий збір) у початково оприбуткованій масі, т	Урожайність, ц з 1 га площі зібраної
Одеська область	678166	2456072	36,2	208959	257930	12,3
Березівський	97121	320671	33,0	46798	42315	9,0
Білгород-Дністровський	110864	343273	31,0	15124	13036	8,6
Болградський	108612	460234	42,4	26230	47429	18,1
Ізмаїльський	66991	236607	35,3	12498	16508	13,2
Одеський	85139	248210	29,2	19266	15297	7,9
Подільський	132517	594888	44,9	59164	91386	15,4
Роздільнянський	76922	252189	32,8	29879	31959	10,7

З таблиці слідує, що у Білгород-Дністровського району урожайність зернових на середньому рівні, а соняшника – невисока. Найкращі результати мали підприємства Болградського і Подільського районів. Порівняння підсумків таблиці 2.5 з відповідними показниками таблиці 2.4 свідчать, що

частка підприємств в загальному обсязі виробництва становила біля 52 % по зерновим і 36 % по соняшнику.

Одеська область представлена багатьма підприємствами по виробництву соняшникової олії, його динаміка представлена в таблиці 2.6 [34]. Найбільший обсяг випуску був у 2019 р.,

Таблиця 2.6

**Динаміка виробництва (валовий випуск) соняшникової олії
в Одеській області, тис. т**

Рік	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Обсяг виробництва	529,2	754,5	1014,5	965,5	1018,8	969,0	781,9	н/д

В секторі тваринництва спостерігається щорічне зменшення поголів'я як великої рогатої худоби, так і свиней, таблиця 2.4. Роль домашніх господарств більша в утриманні ВРХ(біля 85 % і вище)і менша в утриманні свиней (біля 60...46 %), причому в останні роки вона знижувалася.

На рисунку 2.2 наведені дані про виробництво продукції тваринництва в Одеській області у періоді 2013 - 2024 рр. Він показує явну тенденцію до значну конкуренцію підприємствам у сфері виробництва продукції тваринництва, здійснюють домогосподарства, про що свідчать дані таблиці 2.7 [35]. Динаміка показників по області в секторі тваринництва корелює з ситуацією в країні в цілому, що обумовлено ростом витрат на утримання тварин, низьким рівнем автоматизації та механізації, низьким рівнем оплати праці. Але саме в секторі тваринництва можна забезпечити більш високий рівень доданої вартості, тому підвищення результатів в цій сфері вигідно і для власників, і для країни.

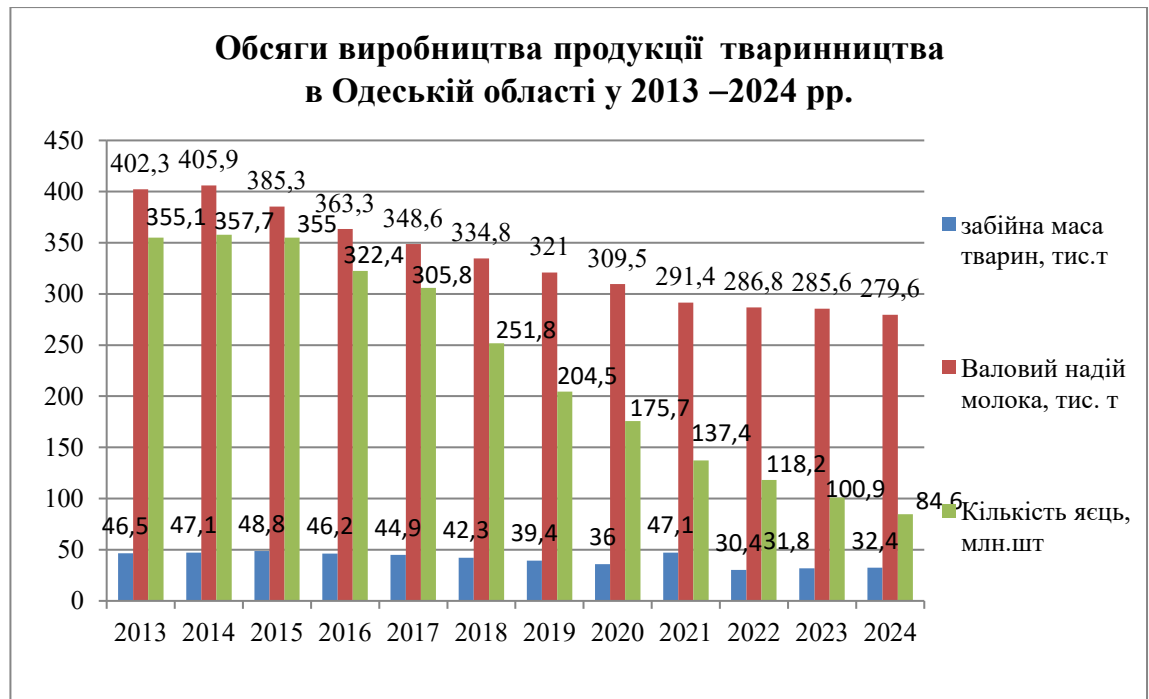

Рис. 2.2. Обсяги виробництва продукції тваринництва в Одеській області у 2013-2024 рр.

Таблиця 2.7

Виробництво основних видів продукції тваринництва за категоріями господарств Одеської області у січні–грудні 2025 р.

Показник	Господарства усіх категорій	Підприємства	Господарства населення
Жива маса сільськогосподарських тварин, реалізованих на забій, тис.т	49,5	12,5	37,0
Обсяг виробництва (валовий надій) молока, тис.т	275,6	22,4	253,2
Кількість одержаних яєць від птиці свійської, млн.шт	80,2	9,2	71,0

Щодо внеску хліборобів Одеської області у заготівлю зернових і зернобобових по Україні, то він становить 6...7 %, а по соняшнику 9...14 %. В секторі тваринництва результати по області скромніші: кількість голів ВРХ в досліджуваному періоді становила 3,5 ...5,4 %, а свиней 2,7...4,7 %.

Отже, розвиток тваринництва, птахівництва є важливим напрямком в сільському господарстві по країні та Одеській області. Це дозволить знизити обсяги імпорту м'яса, зокрема яловичини, знизити ціни на нього і відповідно

на м'ясопродукцію, експорт якої як продукції з високою доданою вартістю є вигідним для бюджету країни.

2.2. Характеристика ТОВ «ДРУЖБА СВК»

ТОВ «ДРУЖБА СВК» – це сільськогосподарське підприємство, розташоване в с. Зоря Саратського району (сьогодні Білгород -Дністровський район) Одеської області, код ЄДРПОУ 3766139 . Історія підприємства бере початок у 1947 році, коли на території села Зоря було створено три колективних господарства: колгосп ім. Ф. Енгельса, колгосп ім. К. Маркса та колгосп «Іскра». У 2000 році згідно Закону України «Про колективну власність в Україні» підприємство було реорганізовано у сільськогосподарський виробничий кооператив – СВК «Дружба». Вищим органом управління ТОВ «ДРУЖБА СВК» є Загальні збори членів Кооперативу. Виконавчий орган представлений Правлінням Кооперативу на чолі з Головою. Контролюючим органом виступає Ревізійна комісія [36].

Основна діяльність підприємства зосереджена у сфері рослинництва та тваринництва. В галузі рослинництва підприємство спеціалізується на вирощуванні зернових культур (пшениця, ячмінь, кукурудза) та технічних культур (ріпак). Тваринницький напрямок представлений розведенням великої рогатої худоби, виробництвом молока та м'яса.

Загальна площа сільськогосподарських угідь підприємства становить 7212 га. З них під зернові культури відведено 4026 га, під технічні культури - 2771 га, під кормові культури використовується 415 га. [36].

Підприємство ТОВ «Дружба СВК», як одне з 130 кооперативів Одеської області, працює в умовах високої конкуренції і в сфері рослинництва, і особливо в сфері тваринництва. Перевагою в його роботі є те, що воно спеціалізується не тільки на виробництві рослинної продукції, а й вирощує велику рогату худобу і виробляє м'ясо і молоко. Диверсифікація діяльності забезпечує йому високий рівень фінансової стабільності і відповідно конкурентоспроможності, таблиця 2.8 [37].

Таблиця 2.8

**Основні фінансово-економічні показники ТОВ «Дружба СВК»
за 2021 – 2025 рр.**

Рік	Чистий дохід, тис. грн	Чистий прибуток тис. грн	Активи, тис.грн	Зобов'язання, тис.грн	Середня заробіт на плата до оподаткування, грн	Кількість працівників, осіб
2021	143652	47158	221330	6375	8338	150
2022	171390	66181	287606	11630	10440	139
2023	189207	25130	322370	13424	12587	127
2024	251006	96914	419158	5204	16436	124
2025 (за три кв.)	145864	39486	468825	6090		124

Дані таблиці свідчать, що всі показники протягом останніх чотирьох років покращувалися, особливо у 2024 році. Порівняно з 2021 р. чистий дохід зріс на 74,7 %, чистий прибуток у 2,06 р., активи на 89,4 % середня заробітна плата на 97,1 %, зобов'язання знизилася на 18,4%. При цьому чисельність працюючих знизилася на 26 осіб, або на 17,3 %.

На основі наявних даних управлінського обліку є можливість оцінити зміну показників у 2023 р. відносно 2022 р., таблиця 2.9. У звітному 2023 р.

Таблиця 2.9

Аналіз структури продукції підприємства

Вид продукції	Випуск продукції, т		Структура, %		Оптова ціна 1 т продукції, грн	Звітний рік по структурі попереднього року, т	Відхилення	
	2022 р.	2023 р.	попереднього року	звітного року			т	тис.грн
1. Продукція рослинництва	165321	175993	92,7	93,5	746,6	173693	2300	1716,2
- зернові та зернобобові	102567	90332	57,5	48,0	800,7	108235	-17903	-14334,7
- ріпак	42633	55840	23,9	29,7	630,5	44947	10893	6868,0
- соняшник	20121	29821	11,3	15,8	800,7	20511	9310	7454,5
2. Продукція тваринництва	13033	12155	7,3	6,5	1052,1	13755	-1600	-1683,4
- молоко	11789	11789	6,6	6,3	343,5	12428	-639	-219,5
- м'ясо ВРХ	1244	366	0,7	0,2	23874,3	1327	-961	-22933,9
Всього	178354	188148	100,0	100,0	x	187448	700	32,8

в порівнянні з 2022 роком випуск продукції становив 188148 т, тобто зріс на 9794 т, або на 5,49 %. При цьому за рахунок продукції рослинництва він зріс на 6,45 %, а за рахунок тваринництва знизився на 6,74 %. Найбільшу вагу в структурі випуску мають зернові. Ріст випуску першої групи відбувся за рахунок позитивного приросту виробництва ріпаку і соняшника, причому у 2023 р. олійні становили 45,5 % проти 48,0 % зернових.

У випуску продукції тваринництва відбулося значне падіння – на 878 т (12155 – 13033), або на 6,74% – за рахунок зниження виробництва м'яса ВРХ. Ця тенденція спостерігається в цілому по області і країні. Аналіз середніх цін свідчить, що резервом росту виручки може слугувати саме виробництво м'яса (збільшення поголів'я ВРХ). Ця тенденція в структурі виробництва зберіглася і у 2024 р.

2.3. Аналіз основних показників господарської діяльності

ТОВ «ДРУЖБА СВК»

Аналіз виробничо-господарської діяльності підприємства виконаємо за рекомендаціями [38], [39] на основі фінансових звітів (Ф. № 1 і Ф. № 2) за 2023 і 2024 рр. підприємства [37],

Аналіз обсягу виробництва й реалізації продукції, таблиця 2.10

Таблиця 2.10

Виробництво продукції в натуральному й вартісному виразі у 2023 і 2024 рр.

Показник	2023 рік	2024 рік	Відхилення	
			абс.	відн.
1. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ), тис. грн у діючих цінах	197721	272513	74792	37,83
у порівняних цінах (ППп)	197721	239466,6	41745,6	21,11
2. Фактично вироблено продукції, т (ВП)	188148	198500	10352	5,50
3. Середня оптова ціна 1 т продукції, грн, по ППп	1050,88	1206,38	155,50	14,80

При визначенні обсягу виробленої продукції у порівняних цінах враховано індекс росту цін 2024 р. відносно 2023 р. розміром 113,8 %.

Для визначення впливу середніх цін на продукцію та обсягу виробленої продукції в натуральному виразі на зміну об'єму виробленої продукції в порівнянних цінах складемо таблицю 2.11.

Вплив зміни фактичного обсягу виробленої продукції в натуральному виразі на зміну обсягу виробленої продукції в порівнянних цінах складає:

$$\Delta \text{ВП (ОВ)} = (198500 - 188148) * 1050,88 / 1000 = 10878,71 \text{ тис. грн.}$$

Вплив зміни середньої оптової ціни на зміну обсягу виробленої продукції в діючих цінах складає:

$$\Delta \text{ВП (Ц)} = (1206,38 - 1050,88) * 198500 / 1000 = 30866,75 \text{ тис. грн.}$$

Загальний вплив чинників на зміну об'єму виробленої продукції в порівнянних цінах складає:

$$\Delta \text{ВП} = 10878,71 + 30866,75 = 41745,46 \text{ тис. грн.}$$

Таблиця 2.11

Вплив зміни середньої оптової ціни й фактичного випуску продукції в натуральних одиницях на обсяг виробництва продукції в порівнянних цінах

Показник	2023 р.	2024 р.	Відхилення		
			Разом	У тому числі за рахунок	
				ОВ	Ц
1. Обсяг виробленої промислової продукції в порівнянних цінах (без ПДВ), тис. грн	197721	239466,6	41745,6	10878,7	30866,8
2. Фактично вироблено продукції, т	188148	198500	10352	10878,7	
3. Середня оптова ціна 1 т, грн	1050,88	1206,38	155,50		30866,8

Отже, обидва фактори позитивно вплинули на зміну обсягу виробленої продукції. Найбільш вагомим є фактор росту ціни. У звітному році підприємство збільшило випуск саме за рахунок росту цін, що було обумовлено ростом витрат на сировину, логістику, тарифів на електроенергію, ростом заробітної плати.

Для аналізу реалізації продукції відносно випуску складемо аналітичну таблицю 2.12. В базовому році відхилення обсягу реалізованої продукції від обсягу виробленої продукції становило -8514 тис. грн. (- 4,50 % від обсягу реалізації), у той час, як в звітному році це відхилення склало - 21507 тис. грн.

(-8,57%), що свідчить про те, що підприємство на початку кожного року реалізує залишки продукції минулого року, причому більш інтенсивно це було здійснено у 2023-му році, ніж у 2024. Це негативно характеризує роботу відділу збуту.

Таблиця 2.12

Співвідношення обсягу виробленої й реалізованої продукції

Показник	2023 р.	2024 р.	Відхилення	
			абс.	відн.
1. Обсяг виробленої промислової продукції в діючих цінах (без ПДВ і акцизного збору), тис. грн	197721	272513	74792	37,83
2. Обсяг реалізованої продукції в діючих цінах (без ПДВ і акцизного збору), тис. грн	189207	251006	61799	32,66
3. Відхилення обсягу реалізації від обсягу виробництва, тис. грн	-8514	-21507	- 12993	152,61

Аналіз динаміки й ефективності використання основних засобів

Для аналізу динаміки основних засобів складемо таблицю 2.13.

Як видно з розрахунків, наведених у таблиці, протягом двох років вибуття ОЗ не випереджало їх придбання. За два роки вартість ОФ зросла на 33198 тис. грн., що позитивно характеризує діяльність підприємства. Протягом досліджуваного періоду питома вага в структурі основних засобів підприємства основні засоби основного виду діяльності складають 100%, і це свідчить про зосередження підприємства виключно на операційній діяльності – виробництві та реалізації продукції.

Значення коефіцієнтів придатності і зносу та їхня зміна, що характеризують технічний стан основних засобів підприємства і його динаміку, свідчать про покращення цього стану як в базовому році (на 0,0081), так і у звітному році (на 0,0388). Таким чином, зміни в технічному стані основних засобів підприємства позитивні. Більше того, абсолютні значення коефіцієнтів, які характеризують стан основних засобів, свідчать про достатньо високу ступінь придатності основних засобів та, відповідно, високий технічний потенціал підприємства.

Для аналізу показників ефективності використання основних засобів складемо аналітичну таблицю 2.14.

Таблиця 2.13

Зміна технічного стану основних засобів

Показник	На початок року	На кінець року	Відхилення
2023 рік			
1. Первісна вартість ОЗ, тис. грн	131034	140399	9365
2. Знос, тис. грн	68369	72118	3749
3. Залишкова вартість ОЗ, тис. грн	62665	68281	5616
4. Коефіцієнт придатності	0,4782	0,4863	0,0081
5. Коефіцієнт зносу	0,5218	0,5137	- 0,0081
2024 рік			
1. Первісна вартість ОЗ, тис. грн	140399	164 232	23833
2. Знос, тис. грн	72118	77 988	5870
3. Залишкова вартість ОЗ, тис. грн	68281	86244	17963
4. Коефіцієнт придатності	0,4863	0,5251	0,0388
5. Коефіцієнт зносу	0,5137	0,4749	-0,0388

Таблиця 2.14

Показники ефективності використання основних засобів

Показник	2023 рік	2024 рік	Абсолютне відхилення
1. Обсяг виробленої промислової продукції в порівняних цінах (без ПДВ і акцизного збору), тис. грн	197721	239466,6	41745,6
2. Середньорічна первинна вартість основних засобів основного виду діяльності, тис. грн	135716,5	152315,5	16599,0
3. Фондовіддача, грн/грн	1,4569	1,5722	0,1153
4. Фондоємність, грн/грн	0,6864	0,6361	-0,0503

Як видно з таблиці, у звітному році порівняно з базовим роком ефективність використання основних засобів зросла: на 1 гривню вартості основних засобів випуск продукції збільшився на 11,53 коп. Фондоємність продукції зменшилася на 0,0503 грн в розрахунку на одну гривню вартості продукції, що також свідчить про певне підвищення ефективності використання основних засобів підприємства.

Методом факторного аналізу розрахуємо вплив на зміну обсягу

виробленої продукції в порівняних цінах зміни середньорічної вартості основних засобів та фондівіддачі, таблиця 2.15.

Таблиця 2.15

Вплив зміни фондівіддачі й вартості основних засобів на зміну обсягу виробництва продукції

Показник	2023 рік	2024 рік	Відхилення		
			разом	у т.ч. за рахунок	
				ОЗ	ФВ
1. Обсяг виробленої продукції в порівняних цінах (без ПДВ), тис. грн	197721	239466,6	41745,6	24183,08	17561,98
2. Средньорічна вартість основних засобів, тис. грн	135716,5	152315,5	16599,0	24183,08	-
3. Фондовіддача, грн/грн	1,4569	1,5722	0,1153	-	17561,98

Вплив зміни середньорічної вартості основних засобів на зміну обсягу виробленої продукції в порівняних цінах складає:

$$\Delta \text{ВП (ОЗ)} = (152315,5 - 135716,5) * 1,4569 = 24183,08 \text{ тис. грн.}$$

Вплив зміни фондівіддачі на зміну об'єму виробленої продукції в порівняних цінах складає:

$$\Delta \text{ВП (ФВ)} = (1,5722 - 1,4569) * 152315,5 = 17561,98 \text{ тис. грн.}$$

Загальний вплив чинників на зміну об'єму виробленої продукції в порівняних цінах складає:

$$\Delta \text{ВП} = 24183,08 + 17561,98 = 41745,06 \text{ тис. грн.}$$

У звітному році в порівнянні з базовим роком середньорічна вартість основних фондів основного виду діяльності зросла на 16599,0 тис. грн, а фондівіддача на 0,1153 грн./грн. Як видно з розрахунків, фактор вартості основних засобів (екстенсивний фактор) вплинув більш вагомо – за рахунок його дії обсяг продукції в порівнянних цінах зріс на 24183,08 тис. грн. Якісний чинник (фондовіддача) привів до росту обсягу виробленої продукції в порівнянних цінах на меншу величину, а саме на 17561,98 тис. грн. Таким чином, збільшення обсягу виробленої продукції в порівнянних цінах відбулося в основному внаслідок росту вартості основних засобів.

Аналіз динаміки й ефективності використання оборотних коштів

Для аналізу динаміки й ефективності використання оборотних коштів складемо таблицю 2.16.

Таблиця 2.16

Показники оборотності оборотних коштів

Показник	2023 рік	2024 рік	Абсолютне відхилення
1. Обсяг реалізованої продукції в діючих цінах (без ПДВ і акцизного збору), тис. грн	189207	251006	61799
2. Середній залишок оборотних коштів, тис. грн	232202	285609,5	53407,5
3. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	0,8148	0,8788	0,0640
4. Швидкість одного обороту оборотних коштів, дн.	447,96	415,34	-32,62
5. Коефіцієнт закріплення оборотних коштів	1,227	1,138	-0,089

У звітному році в порівнянні з базовим роком оборотність оборотних коштів пришвидшилася на 0,0640 обороту, швидкість одного обороту знизилася на 32,62 дня, коефіцієнт закріплення оборотних коштів знизився на 0,089. Ріст оборотності оборотних коштів позитивно характеризує роботу підприємства по управлінню оборотними активами, тому що свідчить про відносну економію його коштів.

Для оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів складемо таблицю 2.17.

Таблиця 2.17

Показники ефективності використання сировини й матеріалів

Показник	2023 рік	2024 рік	Відхилення		
			разом	у т.ч. за рахунок	
				матер. витрат	матеріало віддачі
1. Обсяг виробленої промислової продукції в діючих цінах (без ПДВ і акцизного збору), тис. грн	197721	272513	74792	33307,00	41481,96
2. Матеріальні витрати, тис. грн	111851	130693	18842	33307,00	
3. Матеріаловіддача, грн/грн	1,7677	2,0851	0,3174	-	41481,96
4. Матеріалоемність, грн/грн	0,5657	0,4796	-0,0861	-	-

Методом факторного аналізу розрахуємо вплив на зміну обсягу виробленої продукції в діючих цінах (без ПДВ і акцизного збору) зміни суми матеріальних витрат і матеріаловіддачі.

Вплив зміни суми матеріальних витрат на обсяг виробленої продукції в діючих цінах (без ПДВ і акцизного збору) складає:

$$\Delta \text{ВП (МВ)} = (130693 - 111851) * 1,7677 = 33307,00 \text{ тис. грн.}$$

Вплив зміни матеріаловіддачі на обсяг виробленої продукції в діючих цінах (без ПДВ і акцизного збору) складає:

$$\Delta \text{ВП (МВ)} = (2,0851 - 1,7677) * 130693 = 41481,96 \text{ тис. грн.}$$

Загальний вплив чинників на зміну об'єму виробленої продукції в діючих цінах (без ПДВ і акцизного збору) складає:

$$33307,00 + 41481,96 = 74789 \text{ тис.грн}$$

Матеріальні витрати у звітному році в порівнянні з базовим роком зросли на 18842 тис. грн, при цьому показники використання матеріальних ресурсів покращилися: показник матеріаловіддачі зріс на 0,3174 грн/грн при відповідному зниженні показника матеріалоємності на 0,0861 грн/грн. Як видно з таблиці, фактори (зміна матеріаловіддачі й матеріальних витрат) позитивно вплинули на зміну обсягу виробленої продукції, причому більш сильний вплив мав фактор матеріаловіддачі.

Аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами й ефективності їх використання

Для аналізу складемо таблицю 2.18. Обсяг виробництва продукції, насамперед, залежить від забезпеченості підприємства трудовими ресурсами, і ефективності їхнього використання. Як видно з таблиці, в звітному році порівняно з базовим роком середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу зменшилася на 3 особи, або на 2,36 %, а продуктивність праці зросла на 374,32 тис.грн/ос.

Методом факторного аналізу розрахуємо вплив на зміну обсягу виробленої продукції в порівняних цінах (без ПДВ і акцизного збору), зміни середньооблікової чисельності персоналу і продуктивності праці.

Вплив зміни середньооблікової чисельності персоналу на зміну обсяг виробленої продукції в порівняних цінах (без ПДВ і акцизного збору) складає:

$$\Delta \text{ВП (Чсо)} = (124 - 127) * 1556,86 = - 4670,58 \text{ тис. грн.}$$

Вплив зміни продуктивності праці (середньорічного виробітку одного працівника) на зміну обсягу виробленої продукції в порівняних цінах (без ПДВ і акцизного збору) складає:

Таблиця 2.18

Вплив трудових факторів на обсяг виробництва продукції

Показник	2023 рік	2024 рік	Відхилення		
			разом	у т.ч. за рахунок	
				Чсо	Вср
1. Обсяг виробленої промислової продукції в порівняних цінах (без ПДВ і акцизного збору), тис. грн	197721	239466,6	41745,6	- 4670,58	46415,68
2. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, осіб Чсо	127	124	-3	- 4670,58	
3. Середньорічний виробіток одного працівника, тис. грн /ос.Вср	1556,86	1931,18	374,32		46415,68

$$\Delta \text{ВП (Вср)} = (1931,18 - 1556,86) * 124 = 46415,68 \text{ тис. грн.}$$

Загальний вплив чинників на зміну обсягу виробленої продукції в порівняних цінах (без ПДВ і акцизного збору) складає:

$$\Delta \text{ВП} = - 4670,58 + 46415,68 = 41745,1 \text{ тис. грн.}$$

Як видно з розрахунків, зміна чисельності персоналу (кількісний фактор) призвів до зменшення обсягу виробленої продукції на 4670,58 тис. грн, у той час, як зміна показника, що характеризує ефективність використання трудових ресурсів підприємства – продуктивність праці, призвів до росту обсягу виробленої продукції в порівняних цінах на 46415,68 тис. грн. Отже, збільшення обсягу продукції в порівняних цінах відбулося внаслідок росту продуктивності праці, що позитивно характеризує роботу підприємства.

Проаналізуємо політику оплати праці на підприємстві в контексті вирішення проблем відповідності результатів праці з його винагородою та виконанням оплатою праці своєї відтворювальної функції, таблиця 2.19.

Таблиця 2.19

Вплив зміни чисельності персоналу й середньої заробітної плати одного працівника на зміну фонду оплати праці

Показник	2023 рік	2024 рік	Відхилення		
			разом	у т.ч. за рахунок	
				Чсо	ЗП

1. Фонд оплати праці штатних працівників, тис. грн	19183	24457	5274	-453,15	5726,32
2. Середньооблікова чисельність штатних працівників, осіб, Чсо	127	124	-3	-453,15	
3. Середньорічна заробітна плата одного працівника, тис. грн, ЗП	151,05	197,23	46,18		5726,32

Методом факторного аналізу чинників розрахуємо вплив на зміну фонду оплати праці зміни середньооблікової чисельності персоналу та середньорічної заробітної платні одного працівника.

Вплив зміни чисельності персоналу на фонду оплати праці складає:

$$\Delta\text{ФОП (Чсо)} = (124 - 127) * 151,05 = - 453,15 \text{ тис. грн.}$$

Вплив зміни середньої заробітної платні на зміну фонду оплати праці складає:

$$\Delta\text{ФОП (ЗП)} = (197,23 - 151,05) * 124 = 5726,32 \text{ тис. грн.}$$

Загальний вплив чинників на зміну фонду оплати праці складає:

$$\Delta\text{ФОП} = - 453,15 + 6726,32 = 5273,17 \text{ тис. грн.}$$

Як видно з таблиці, у звітному році в порівнянні з базовим роком фонд оплати праці штатних працівників зріс на 5274 тис. грн. При цьому внаслідок зменшення середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу на 3 особи фонд оплати праці знизився на 453,5 тис. грн, а за рахунок зростання середньорічної заробітної плати одного працівника на 46,18 тис. грн фонд оплати праці виріс на 6726,32 тис. грн, тобто цей фактор більше вплинув на результатний показник.

Для аналізу співвідношення продуктивності праці одного працівника й середньої заробітної плати складемо таблицю 2.20.

Співвідношення зміни середньорічної заробітної плати й продуктивності праці одного працівника визначається відношенням відносного відхилення середньорічної заробітної плати одного працівника до відносного відхилення середньорічного виробітку одного працівника. В

Таблиця 2.20

Співвідношення змін продуктивності праці й середньої зарплати

Показник	2023 рік	2024 рік	Відхилення	
			абс.	відн.
1. Середньорічний виробіток одного працівника, тис. грн	1556,86	1931,18	374,32	24,04

2. Середньорічна заробітна плата одного працівника, тис. грн	151,05	197,23	46,18	30,57
--	--------	--------	-------	-------

даному випадку при зростанні середньої заробітної плати відбулося зростання продуктивності праці, але меншими темпами. Це свідчить про невідповідність результатів праці з її винагородою, тобто про нераціональне використання підприємством своїх трудових ресурсів. Така ситуація склалася на підприємстві із-за браку робочої сили в умовах воєнних дій. Підприємство мусило підвищити матеріальну зацікавленість працюючих, щоб уникнути плинності кадрів.

Аналіз собівартості продукції й витрат на виробництво

Аналіз проведемо методом порівняння фактичної питомої ваги кожного елемента витрат на виробництво з питомою вагою у попередньому році. Для цього складемо аналітичну таблицю 2.21.

Таблиця 2.21

Структура витрат на виробництво

Елементи витрат	Абсолютне значення, тис. грн		Структура, %		Відхилення	
	2023 рік	2024 рік	2023 рік	2024 рік	абс. значення	структури
1. Матеріальні витрати	111 851	130 693	61,36	53,72	18842	-7,64
2. Витрати на оплату праці	19 183	24 457	10,52	10,05	5274	-0,47
3. Відрахування на соціальні заходи	4 127	5 243	2,26	2,16	1116	-0,10
4. Амортизація	7 968	10 440	4,37	4,29	2472	-0,08
5. Інші операційні витрати	39 181	72 447	21,49	29,78	33266	8,29
Разом	182310	243280	100,0	100,0	60970	0,0

Як видно з таблиці, виробництво продукції на підприємстві є матеріаломістким: питома вага матеріальних витрат в базовому році склала 61,36 %, а у звітному році зменшилася до 53,72 %, що свідчить про випуск більш дешевої продукції. В абсолютному виразі матеріальні витрати збільшилися на 18842 тис. грн, що обумовлено ростом обсягу випуску продукції в цілому. Витрати на оплату праці практично не змінилися за структурою, але в абсолютному виразі зросли на 5274 тис. грн, відповідно

зросли і відрахування на соціальні заходи на 1116 тис. грн. Амортизаційні відрахування в звітному році в порівнянні з базовим роком зросли на 2472 тис. грн. Стаття «інші операційні витрати» зросла суттєво – на 33266 тис. грн. Як видно з таблиці, структура витрат підприємства нестабільна – у звітному році зросла питома вага інших операційних витрат (на 8,29 % за структурою.).

Загальна сума витрат на виробництво зросла на 60970 тис. грн., що в цілому відповідає зміні обсягу виробленої продукції у діючих цінах.

Аналізуючи структуру витрат за елементами в %% у базовому і звітному роках, можна відмітити, що найбільшу вагу у витратах займають матеріальні витрати (більше за 50 %), на другому місці – інші операційні витрати, витрати на оплату праці. Отже, перш за все підприємству слід знижувати матеріалоемність продукції.

Для оцінки витрат на 1 грн виробленої продукції складемо таблицю 2.22. З таблиці випливає, що у звітному році в порівнянні з базовим роком і

Таблиця 2.22

Оцінка витрат на одну гривню продукції

Показник	2023 рік	2024 рік	Відхилення	
			абс	відн
1. Обсяг виробленої продукції в діючих цінах (без ПДВ і акцизного збору), тис.г грн	197721	239466,6	41745,6	21,11
2. Операційні витрати на виробництво продукції, тис. грн	182310	243280	60970	33,44
3. Витрати на 1 грн продукції, грн/грн	0,9220	1,0159	0,0939	10,18

обсяг виробленої продукції, і операційні витрати збільшилися на 41745,6 тис. грн і 60970 тис. грн відповідно. При цьому обсяг продукції зростав меншими темпами (приріст 21,11 %), ніж операційні витрати (приріст 33,44%). Внаслідок цього витрати на 1 грн виробленої продукції у звітному році в порівнянні з базовим роком зросли на 0,0939 грн і склали 1,0159 грн. Зростання цього показника з негативної сторони характеризує роботу підприємства по управлінню витратами.

Аналіз рівня й динаміки фінансових результатів

Для аналізу рівня й динаміки фінансових результатів підприємства складемо таблицю 2.23. У 2024 р. валовий прибуток становив 102928 тис. грн (приріст

дорівнював 165,63 %) завдяки росту обсягів випуску продукції, росту цін і зниження собівартості реалізованої продукції (вона знизилася на 1,58 %). За

Таблиця 2.23

Фінансові результати підприємства

Найменування статей	Абсолютне значення		Відхилення	
	2023 рік	2024 рік	абс	відн
Чистий дохід від реалізації продукції	189207	251006	61799	32,66
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	-150458	-148078	2380	-1,58
Валовий прибуток (збиток)	38749	102928	64179	165,63
Інші операційні доходи	5434	16983	11549	212,53
Адміністративні витрати	-6 715	-8 397	-1682	25,05
Витрати на збут	-7 168	-9 059	-1891	26,38
Інші операційні витрати	-2 857	-2 927	-70	2,45
Фінансові результати від операційної діяльності: прибуток	27443	99528	72085	262,67
Фінансові результати від операційної діяльності: збиток	0	0	0	
Інші доходи				
Інші витрати	-222	-11	211	-95,05
Інші фінансові доходи		97	97	
Фінансові витрати	-2091	-2700	-609	29,12
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	25130	96914	71784	285,65
Фінансовий результат до оподаткування: збиток				
Витрати (дохід) з податку на прибуток				
Чистий фінансовий результат: прибуток	25130	96914	71784	285,65
Сукупний дохід	25130	96914	71784	285,65

рахунок також росту інших операційних витрат на 212,53 % фінансовий результат від операційної діяльності підприємства підвищився на 262,67 % при помірному збільшенні адміністративних витрат, витрат на збут, інших витрат. Прибуток від операційної діяльності становив 99528 тис.грн, а приріст 72085 тис.грн.

Чистий прибуток підприємства у звітному році збільшився на 71784 тис.грн, або на 285,65 %, що свідчить про високо ефективну роботу підприємства.

Для аналізу показників рентабельності складемо таблицю 2.24. Дані таблиці 2.24 свідчать про збільшення ділової активності підприємства: його

капітал і власний капітал зросли. Всі показники рентабельності мають позитивний приріст, що підтверджує високий рівень фінансової стійкості

Таблиця 2.24

Коефіцієнти рентабельності

Показник	2023 рік	2024 рік	Абсолютне відхилення
Капітал підприємства (актив), тис. грн	322370	419158	96788
Власний капітал підприємства, тис. грн	291514	388428	96914
Нерозподілений прибуток, тис.грн	217 139	284979	67840
Чистий прибуток, тис.грн	25130	96914	71784
Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн	25130	96914	71784
Чистий дохід, тис. грн	189207	251006	61799
Повна собівартість реалізованої продукції, тис.грн	167198	168461	1263
Рентабельність капіталу, %	7,80	23,12	15,32
Рентабельність власного капіталу, %	8,62	24,95	16,33
Рентабельність продажів, %	13,28	38,61	25,33
Рентабельність продукції, %	15,03	57,53	42,50

конкурентоспроможності продукції підприємства.

Факторний аналіз чистого прибутку

Проведемо факторний аналіз чистого прибутку, таблиця 2,25, за моделлю (1.16),
$$\dot{I}_{\pm} = \overline{AE} \cdot \frac{\vec{A}}{\overline{AE}} \cdot \frac{\dot{D}\dot{I}}{\vec{A}} \cdot \frac{\dot{I}_{\pm}}{\dot{D}\dot{I}}$$

Таблиця 2.25

Факторний аналіз чистого прибутку

Показник	2023 рік	2024 рік	Відхилення				
			всього	у т.ч. числі за рахунок			
				a	b	c	d
Чистий прибуток, тис грн. (Y)	25130	96914	71784	8354,45	-809,46	662,99	63576,08
1.Середньорічна вартість власного капіталу , тис грн (a)	291514	388428	96914	8354,45			
2.Мультиплікатор власного капіталу (b)	1,105847	1,079114	-0,026733		-809,46		
3.Коефіцієнт оборотності активів (c)	0,586925	0,598834	0,011909			662,99	
4.Рентабельність продажів, частка (d)	0,132817	0,386102	0,253285				63576,08

$$y_0 = 291514 \times 1,105847 \times 0,586925 \times 0,132817 = 25129,90$$

$$y_1 = 388428 \times 1,079114 \times 0,598834 \times 0,386102 = 96913,96$$

$$\Delta y_a = 96914 \times 1,105847 \times 0,586925 \times 0,132817 = \mathbf{8354,45}$$

$$\Delta y_b = 388428 \times (-0,02673) \times 0,586925 \times 0,132817 = \mathbf{-809,46}$$

$$\Delta y_c = 388428 \times 1,079114 \times 0,011909 \times 0,132817 = \mathbf{662,99}$$

$$\Delta y_d = 388428 \times 1,079114 \times 0,598834 \times 0,253285 = \mathbf{63576,08}$$

$$\Delta y = \mathbf{8354,45 + (-809,46) + 662,99 + 63576,08 = 71784,06}$$

Чистий прибуток у 2024 р. збільшився на 71784 тис.грн. Вплив факторів на цей ріст становив:

за рахунок росту власного капіталу – на +8354,45 тис.грн;

за рахунок зниження значення мультиплікатора власного капіталу – на (-809,46) тис. грн;

за рахунок збільшення коефіцієнта оборотності активів – на +622,99 тис. грн;

за рахунок росту рентабельності продажів – на +63576,08 тис.грн.

Отже, всі фактори, крім мультиплікатора власного капіталу, позитивно вплинули на чистий прибуток, причому найбільший вплив мав показник рентабельності продажів. Цей показник буде зростати, якщо теми росту чистого прибутку будуть випереджати темпи росту чистого доходу. На другому місці за ступенем впливу стоїть показник власного капіталу. В цілому бажано, щоб в динаміці всі фактори зростали (чисельник в формулі повинен зростати більшими темпами, ніж знаменник).

Приведемо у таблиці 2.26 основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності ТОВ «Дружба СВК» за два роки. За даними таблиці можна зробити наступні висновки.

Підприємство у 2024 р. збільшило обсяги випуску продукції в натуральному і вартісному вимірі – на 5,50 % і на 37,83 % відповідно. Динаміка зміни обсягу виробленої продукції в натуральному та вартісному виразах свідчать про посилення позиції підприємства на ринку. Збільшення

Таблиця 2.26

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності підприємства за два роки

Показники	2023 рік	2024 рік	Відхилення	
			абс	відн
1. Середньорічна виробнича потужність, т				
2. Фактично вироблено продукції, т	188148	198500	10352	5,50
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності, частка				-
4. Обсяг виробленої продукції (без ПДВ), тис. грн у діючих цінах	197721	272513	74792	37,83
у порівняних цінах	197721	239466,	41745,6	21,11
5. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності (перв.), тис. грн	135716,	152315,	16599,0	12,23
6. Фондовіддача, грн/грн	1,4569	1,5722	0,1153	7,91
7. Середній залишок оборотних коштів, тис. грн	232202	285609,	53407,5	23,00
8. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, об.	0,8148	0,8788	0,0640	7,85
9. Середньооблікова чисельність штатних працівників, осіб	127	124	-3	-2,36
10. Середньорічний виробіток одного працівника, тис. грн	1556,86	1931,18	374,32	24,04
11. Середньорічна заробітна плата одного працівника, тис. грн	151,05	197,23	46,18	30,57
12. Операційні витрати на виробництво продукції, тис. грн, у тому числі				
матеріальні витрати	111 851	130 693	18842	16,84
витрати на оплату праці	19 183	24 457	5274	27,49
відрахування на соціальні заходи	4 127	5 243	1116	27,04
амортизація	7 968	10 440	2472	31,02
інші операційні витрати	39 181	72 447	33266	84,90
13. Витрати на 1 грн виробленої продукції, грн/грн	0,9220	1,0159	0,0939	10,18
14. Матеріалоємність, грн/грн	0,5657	0,4796	-0,0861	-15,22
15. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	189207	251006	61799	32,66
16. Собівартість реалізованої продукції, тис.грн	150458	148078	- 2380	-1,58
17. Повна собівартість реалізованої продукції (собівартість реалізованої продукції, адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати), тис. грн	167198	168461	1263	0,76
18. Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн	25130	96914	71784	285,65
19. Чистий прибуток, тис.грн	25130	96914	71784	285,65
20. Рентабельність виробленої продукції, %	15,03	57,53	42,50	
21. Рентабельність продажів, %	13,28	38,61	25,33	

обсягів випуску продукції позитивно вплинуло на інші показники діяльності підприємства.

Аналіз показників ефективності використання ресурсів свідчить про те, що підприємство раціонально використовує усі свої виробничі ресурси.

Фондовіддача зросла на 0,1153 грн/грн, або на 7,91 %. Покращилися показники оборотності обігових коштів: коефіцієнт оборотності підвищився на 0,0640 об., або на 7,85 %. Значно підвищився показник продуктивності праці (на 24,04 %) при скороченні чисельності персоналу на 3 ос.

Для підвищення матеріальної заінтересованості персоналу підприємство підвищило середньомісячну заробітну плату на 30,57 %, що перевищує темп росту продуктивності праці. Цей захід був необхідним, бо у період воєнних дій країна має брак робочої сили.

Суттєвим позитивним результатом підприємства є значний ріст чистого прибутку. Він зріс у 2,85 рази, що забезпечило підприємству високий рівень фінансової стійкості. Відповідно підвищилися показники рентабельності.

Як недолік, слід відмітити високий рівень витрат на 1 грн виробленої продукції. Цей показник зріс на 10,18 % і становив у 2024 р. 1,0159 грн/грн, тобто перевищив одиницю. Це обумовлено ростом витрат за всіма елементами витрат, які склалися з початку воєнних дій.

Резервом подальшого росту фінансових результатів є диверсифікація діяльності підприємства, зокрема за рахунок випуску високорентабельної готової продукції.

2.4. SWOT-аналіз ТОВ «Дружба СВК» і визначення стратегії підвищення ефективності його діяльності

SWOT-аналіз (strengths, weaknesses, opportunities, threats) - аналіз сильних і слабких сторін, можливостей та загроз є одним з найважливіших етапів маркетингового плану. SWOT-аналіз проводять як для діяльності фірми в цілому, так і для певних продуктів, сегментів ринку, географічних територій.

SWOT-аналіз дозволяє визначити сильні (Strengths) і слабкі (Weaknesses) сторони об'єкта, оцінити можливості (Opportunities), що відкриваються перед ним.

Виконаємо SWOT-аналіз діяльності підприємства у таблиці 2.27.

З таблиці слідує, що найбільш сильними сторонами підприємства є диверсифікація діяльності, фінансова стійкість і незалежність, значний досвід роботи і присутність на ринку протягом десятиліть.

Слабкими сторонами роботи є вплив природних факторів на урожайність зернових і олійних культур; підвищення цін на добрива, корми для ВРХ; негнучка цінова політика.

На основі SWOT - аналізу ТОВ «Дружба СВК» визначимо основні стратегічні рішення щодо підвищення прибутковості його діяльності:

- компанії слід обрати стратегію концентрації на випуску готових видів продукції з високим рівнем доданої вартості;
- слід розширяти ринки збуту своєї продукції;
- необхідно впроваджувати сучасне устаткування, в тому числі по виробітку електроенергії (побудова сонячних електростанцій), для зниження собівартості продукції;
- гнучка система реалізації дозволить розширити збутову мережу на неохоплених ринках;
- проводити роботу по удосконаленню ціноутворення;
- активізувати роботи в напрямку збільшення продукції тваринництва, шукати нові ринки її збуту, що забезпечить ріст об'ємів реалізації;
- активно працювати в напрямку цифровізації і застосування сучасних інформаційних технологій;
- проводити рекламні кампанії, акції і дегустації, що дозволить збільшити число споживачів продукції підприємства.

Таблиця 2.27

OT SW	S – сильні сторони	W- слабкі сторони
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Диверсифікація діяльності 2. Фінансова стійкість і незалежність 3. Якісна продукція. 4. Наявність власного парку устаткування 5. Досвідчене керівництво. 6. Великий досвід роботи в галузі 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вплив природних факторів на урожайність зернових і олійних культур. 2. Підвищення цін на добрива, корма для тварин. 3. Негнучка цінова політика. 3. Орієнтація на локальний ринок
О – можливості	S*O	W*O
<ol style="list-style-type: none"> 1. Розширення асортименту за рахунок впровадження новинок. 2. Розширення збутової мереж 3. Збільшення випуску продукції тваринництва. 	Розширення ринку збуту продукції за рахунок впровадження нових видів продукції	Фінансування проєктів, які направлені на розширення асортименту і ринків збуту
Т – загрози	S*T	W*T
<ol style="list-style-type: none"> 1. Зниження чисельності населення. 2. Збільшення рівня конкуренції. 3. Залежність рівня цін від політичної нестабільності в державі. 	Впровадження новинок, освоєння нових видів діяльності (відмінних від діяльності конкурентів), щоб підвищити конкурентоспроможність підприємства.	Залучення кредитних засобів.

Висновок до розділу 2

В роботі досліджено стан виробництва сільськогосподарської продукції в секторах рослинництва і тваринництва. Описана динаміка заготівлі зернових і зернобобових та соняшника, виробництва соняшникової олії по Україні і Одеської області. Показано, що Україна є одним із світових лідерів у виробництві та експорті зерна, олійних культур, соняшникової олії а що стосується сектору тваринництва, то тут є резерви росту.

Наведена загальна характеристика об'єкта дослідження – ТОВ «Дружба СВК», яке розташоване у Білгород-Дністровському районі Одеської області. Підприємство спеціалізується на вирощуванні зернових і олійних культур, а також ВРХ. Продукцією тваринництва є молоко і м'ясо. Підприємство має власні магазини, де реалізується його продукція.

Проведений аналіз зовнішнього і в внутрішнього середовища функціонування підприємства показав, що в умовах високого рівня конкуренції воно працює достатньо ефективно. У 2024 р. порівняно з 2023 роком підприємство отримало високі фінансові результати, чистий прибуток підвищився у 2,85 р., що забезпечило йому фінансову стійкість і незалежність. Факторний аналіз чистого прибутку показав, що у ТОВ підприємства збільшення прибутку зумовлене позитивним впливом таких факторів, як розмір власного капіталу, оборотність активів і рентабельність продажів, причому найбільший вплив мав показник рентабельності.

Підприємство скоротило чисельність працюючих, і це призвело до підвищення продуктивності праці на 24 %. Основні виробничі засоби підприємства характеризуються прийнятним рівнем зносу (біля 50 %).

Проведений SWOT – аналіз діяльності підприємства ТОВ «Дружба СВК» дозволив виявити сильні сторони і загрози для його діяльності.

Найбільш сильними сторонами підприємства є диверсифікація діяльності, фінансова стійкість і незалежність, значний досвід роботи і присутність на ринку протягом десятиліть.

Слабкими сторонами роботи є вплив природних факторів на урожайність зернових і олійних культур; підвищення цін на добрива, корми для ВРХ; негнучка цінова політика.

Основними стратегічними рішеннями для підприємства повинні стати:

- стратегія на випуск готової продукції з високим рівнем доданої вартості;
- освоєння нових ринків збуту своєї продукції;
- впровадження сучасного устаткування з метою зниження витрат виробництва, в тому числі за рахунок виробітку власної електроенергії;
- активізація роботи в напрямку збільшення продукції тваринництва, пошук нових ринків її збуту для забезпечення росту об'ємів реалізації; тощо.

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБКА ПРОЄКТУ ТА ОЦІНКА ЙОГО ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ДРУЖБА СВК»

1.1. Комерційний аналіз реального інвестиційного проєкту для ТОВ «Дружба СВК»

У досліджуваному періоді підприємство працювало з позитивним чистим прибутком, у 2024 р. він становив 96914 тис.грн.

Аналіз структури виробництва показав, що основна частина діяльності припадає на рослинництво (93,5 %). Це означає високу залежність результатів діяльності підприємства від врожаїв, погодних умов, ринкових цін тощо. Відомо, що саме виробництво готової продукції із сільськогосподарської сировини з більшою додатковою вартістю може суттєво покращити фінансові результати підприємства. Враховуючи, що одним з напрямків діяльності ТОВ «Дружба СВК» є виробництво м'яса і молока, тобто воно має ферму ВРХ, є сенс встановити на підприємстві мінілінію з виробництва соняшникової олії холодного віджиму. Це дозволить отримувати не тільки олію, а й макуху як корм для корів. Макуха, що залишається після видобутку олії, є багатим джерелом білка і чудовим кормом для тварин, особливо для жуйних тварин. Порівняно з соєю, соняшникова мука містить меншу енергію та амінокислоту лізин, але більше клітковини та метіоніну.

Попит на соняшкову олію холодного віджиму постійно зростає. Вартість 1 т олії холодного віджиму сильно варіюється залежно від типу олії (соняшникова, льяна, конопляна, горіхова тощо) та виробника, але якщо брати середні ціни в Україні (близько 70 -140 грн/л для роздрібу), то тонна може коштувати від 70 000 грн. Ціна соняшникової олії холодного віджиму коливається у межах 100...150 грн /л в роздрібу.

Ціна макухи соняшника становить біля 8 000...10 000 грн/т, і вона також постійно змінюється залежно від якості сировини, ринку.

Із 100 кг соняшника при холодному віджимі можна отримати приблизно 35 кг олії і до 65 % макухи. Це залежить від олійності насіння, яке може містити 50-55% олії, і технології переробки.

У 2023 р. в ТОВ «Дружба СВК» заготівля соняшника становила 29821 т. У січні 2023 р товарний соняшник продавали в середньому по 15–18 тис. грн, восени середня ціна по Україні становила 8–10 тис. гривень. У 2024 році ціна вже становила 22...29 тис. грн. Це свідчить про високу волатильність цін і відповідно їх суттєвий вплив на фінансові результати виробників.

Якщо прийняти ціну 1 т насіння соняшника на рівні 10 тис. грн, то підприємство отримало би 10 тис.грн при продажу насіння. При виробництві олії холодного віджиму з 1 т можна отримати припустимо 30 % олії і 70 % макухи. Прийmemo, що ціна 1 кг олії буде коштувати 70 грн, макухи 8 грн, тоді у вартісному вимірі з 1 т сировини продукція буде коштувати

$$300 * 70 + 700 * 8 = 26\ 600 \text{ грн.}$$

Розрахунки показують, що виготовлення готової продукції більш вигідно.

Припустимо підприємство запланує витрату насіння для вироблення олії на рівні 2 %, тобто $29821 * 0,02 = 596,4$ т. При 280 зм/рік продуктивність обладнання повинна бути $596,4 / 280 = 2,13$ т/зм сировини. З 0,8 т сировини можна отримати до 30 % олії.

Орієнтовно вихід готової продукції становитиме:

$$\text{олії } 2,13 * 0,8 * 0,30 = 0,511 \text{ т;}$$

$$\text{макухи } 2,13 * 0,8 * 0,70 = 1,193 \text{ т}$$

За технологією холодного віджиму олії з насіння соняшника підприємству необхідно придбати відповідне обладнання. Основним видом є прес шнекового або гідравлічного типу. Так як підприємство має сушарки, то можна вважати, що насіння буде підготовлено для обробки, тобто буде мати потрібну вологість і чистоту.

Розрахуємо інвестиційну привабливість проєкту. Вхідна інформація по проєкту представлена у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Вхідна інформація проєкту

Показник	Значення
Найменування продукції	Соняшникова олія холодного віджиму, макуха
Обладнання	Прес, додаткове обладнання
Добова продуктивність преса, л олії	240
Добовий вихід готової продукції	240 л олії, 560 кг макухи
Річний вихід продукції при 280 зм., т	67,2 тис л олії, (0,24*280), 156,8 макухи (0,56 *280)
Додаткова кількість працівників, осіб	2

3.2. Розрахунок розміру інвестицій в проєкт

Розрахунки виконаємо за рекомендаціями [40], [41].

Як було відмічено, підприємству треба придбати прес для холодного віджиму олії з насіння соняшника продуктивністю 0,24 т олії/змину. Такі характеристики має прес МП-85 виробництва української компанії ТехноМашСтрой (м. Черкаси). вартість преса 61 900 грн, рисунок 3.1 [42].

Рис. 3.1 Загальний вид преса МП-85

Процес виробництва олії включає етапи:

1. Сировина поміщається в бункер і, проникаючи через заслінку, потрапляє в шнек.

2. Шнек кришить насіння і переміщує в камеру пресування, що складається з циліндра з отворами, вал-шнека, що створює тиск, конуса для пресування і гайки для регулювання.

3. Макуха видаляється через зазор у гайці, масло – через отвори в циліндрі камери.

Перевага маслопреса МП 85:

- мале енергоспоживання за високої продуктивності завдяки застосуванню нових технологій під час розроблення та виробництва пристрою;
- тривалий період експлуатації, що забезпечується добрими матеріалами;
- проста робота і компактні розміри;
- прийнятна ціна.

Технічні характеристики:

- Підключення 380 в
- Продуктивність до 30 л/год
- Двигун 4кВт
- В комплект входить пульт управління з амперметром
- Вага 150 кг.

Для роботи потрібне додаткове обладнання: коробка, діжки тощо. Приймемо їх вартість на рівні 15 тис. грн.

Інвестиції в проєкт ІК будуть складатися з вартості преса, додаткового обладнання, додаткових оборотних коштів, вартості складського приміщення для готової продукції (олії). Макуха, яка буде щоденно утворюватися, буде передаватися на ферму ВРХ для годівлі корів як складова корму.

Нове обладнання планується встановити на вільному місці в цеху.

Суму капітальних вкладень КВО у придбання і встановлення обладнання зі зміною обсягу виробництва визначимо за формулою:

$$\text{КВО} = \text{НовНеоб.А. (НовНемат.А.)} + \text{ЗалишковаВ.} + \text{Д} - \text{Лікв} \quad (3.1)$$

де НовНеоб.А. – вартість придбання нового обладнання (або Нематер. активів), включаючи 10% на мотаж і транспортні витрати;

Залишкова вартість старого обладнання, що демонтують;

Д – вартість демонтажу старого обладнання;

Лікв – вартість обладнання, що ліквідують.

У нашому випадку необхідно врахувати витрати на нове обладнання, таблиця 3.2.

Таблиця 3.2

Капітальні вкладення в обладнання

№ п/п	Найменування обладнання, марка	Кількість одиниць	Ціна за одиницю з ПДВ, тис.грн.	Вартість, тис.грн.
1.	Прес МП-85	1	61,9	61,9
2.	Монтаж нового обладнання, транспортні витрати (10 %), тис. грн.	1		6,19
3.	Додаткове обладнання		15,0	15,0
3.	Капітальні вкладення в обладнання, тис. грн.			83,1
4.	В тому числі ПДВ			13,85
	Капітальні вкладення в обладнання без ПДВ, тис. грн..			69,25

Інвестиції в проєкт будуть складатися з капітальних інвестицій і обігових коштів на сировину, оплату праці і т.і.

Оцінимо розмір потрібних обігових коштів ΔK_{oc} – витрати на поповнення власних обігових коштів для випуску продукції, ПДВ;

Значення ΔK_{oc} оцінимо за формулою

$$\Delta K_{oc} = \Delta CC / K_{обдо}, \quad (3.2)$$

ΔCC – приріст собівартості продукції,

$K_{обдо}$ – коефіцієнт оборотності обігових коштів, у базовому році.

Для ТОВ «Дружба СВК» маємо $K_{обдо} = 0,8788$. Прийmemo його значення на рівні 1.

Для визначення ΔK_{oc} необхідно оцінити зміну повної собівартості продукції і калькуляцію на 1 т, що дасть можливість розрахувати ціну продукції.

3.3. Оцінка поточних витрат

Визначимо повну собівартість продукції за статтями калькуляції.

Стаття 1. «Сировина й основні матеріали за винятком зворотних відходів», таблиця 3.3.

За даними підприємства, вартість 1 т соняшника становила 800 грн/т .

Прийmemo ціну 1 насіння соняшника, близьку до ринкових цін. Нехай ціна становить 10 тис. грн за 1 т.

Таблиця 3.3

Розрахунок вартості сировини й основних матеріалів

Найменування сировини	Норма витрат соняшника на 1 зміну, т	Ціна 1 т сировини, тис.грн (без ПДВ)	Кількість змін	Витрати на сировину, тис.грн,
Насіння соняшника	0,8	10,0	280	2240
Транспортно-заготівельні витрати на сировину –2%	x	x		44,80
Усього витрати на сировину	x	x		2284,80

Транспортно-заготівельні витрати на сировину приймаються в розмірі 2 % від вартості сировини й основних матеріалів. Отже, витрати за статтею «Сировина й основні матеріали» з урахуванням транспортно-заготівельних витрат складуть 2284,80 тис. грн.

Оцінимо витрати на допоміжні матеріали і тару [43], таблиця 3.4.

Таблиця 3.4

Розрахунок вартості статті калькуляції «Тара та упакування»

Вид матеріалу	Норма витрат на 1000 л	Ціна за одиницю, грн	Витрати, грн, на 1 тис л	Витрати на 67,2 тис. л, тис.грн
Пляшка ПЕТ з кришкою	1000	5,0	5000	336,0
Етикета з самоклеючого паперу	1000	4,0	4000	268,8
Ящики з дерева на 4 пляшки по 1 л, шт, при оборотності тари 6 об. на день	10	167		1,67
Усього, тис.грн				606,47

На день потрібно $240/4 = 60$ шт. Прийmemo коефіцієнт оборотності тари 6, тоді потреба буде становити 10 ящиків.

За місяць виробництво олії становитиме $67,2/12 = 5,6$ т, або 5600 пляшек масла. Для їх зберігання протягом 30 днів потрібне приміщення (склад)

приблизно 80 м². Припустимо, що будівництво такого приміщення обійдеться у 100 тис. грн, тобто капіталовкладення збільшаться на цю суму. Строк придатності складу приймемо 10 років, тобто амортизація на рік становитиме 10 тис.грн.

В таблиці 3.5 представимо розрахунки витрат на енергоносії, воду, виходячи з тарифів 2024 р. (без ПДВ)

Таблиця 3.5

Розрахунок статті калькуляції «Паливо й енергія на технологічні цілі»

Вид ресурсу	Потужність двигуна 4,0 кВт	Витрати часу роботи двигуна на добу, годин	Витрати во дни на добу, л	Тариф (без ПДВ), грн	Витрати на зміну, грн	Витрати на 280 змін, тис.грн
Електроенергія, кВт	4,0	8		8	256	71,68
Електроенергія на побутові потреби в приміщенні 10 кВт в зміну				8	80	22,40
Вода на мийку обладнання, л			15	4	80	16,80
Електроенергія для підтримки мікроклімату у складі 20 кВт в зміну				8	160	44,80
Усього	x	x				155,68

Статті 4 –6 «Заробітна плата», ЄСВ

Основну заробітну плату робітників кожної категорії визначають множенням середньооблікової чисельності на відповідну тарифну ставку і на фонд часу роботи підприємства.

На 2024 рік була встановлена мінімальна заробітна плата 8000 грн/міс. Приймемо заробітну плату для робочого 1-го розряду на рівні 8000 грн/міс., 3-го розряду 10000.

Коефіцієнт додаткової заробітної плати приймемо на рівні 0,22 від величини основної заробітної плати, коефіцієнт доплат 0,15.

Відрахування на соціальні заходи ЄСВ складають 22 % від суми основної та додаткової заробітної плати.

Отже, основна заробітна плата працівників за рік буде дорівнювати
 $(1*10000 + 1*8000)*12 = 216000$ грн = 216,0 тис. грн

Додаткова заробітна плата на рік становитиме

$$216,0 * 0,37 = 79,92 \text{ тис. грн}$$

$$\text{ЄСВ} = (216,0 + 79,92) * 0,22 = 295,92 * 0,22 = 65,10 \text{ тис.грн}$$

Стаття 7 «Амортизація»

Амортизацію приймемо на рівні 20 % від вартості нових основних засобів і 10% від вартості складу, тобто:

$$\Delta_{\text{ам}} = 69,25 * 0,2 = 13,85 \text{ тис.грн}$$

$$\Delta_{\text{скл}} = 100 * 0,1 = 10,0 \text{ тис.грн}$$

$$\text{Усього } 13,85 + 10 = 23,85 \text{ тис.грн}$$

Стаття 8 «Витрати на поточний ремонт»

Витрати на поточний ремонт нового устаткування – 10% річних приросту балансової вартості устаткування:

$$V_{\text{Пот.рем.}} = (69,25 + 100) * 0,10 = 16,92 \text{ тис. грн.}$$

Стаття 9 «Витрати на утримання та експлуатацію обладнання»

Витрати оцінюють на рівні 3,6 % річних приросту балансової вартості устаткування, а саме:

$$V_{\text{утр.експ.}} = 169,25 * 0,036 = 6,09 \text{ тис.грн}$$

Визначимо виробничу собівартість, повну собівартість і оптову ціну 1 т продукції, таблиця 3.6.

Витрати, пов'язані зі збутом нової продукції плануються в розмірі 2% від виробничої собівартості й складуть:

$$V_{\text{збут}} = 3454,83 * 0,02 = 69,10 \text{ тис. грн}$$

Таблиця 3.6

Калькуляція витрат на виробництво та реалізацію масла олії холодного віджиму та разрахунок повної собівартості всього випуску за проектом

№ з/п	Найменування калькуляційних витрат	Витрати на 1 л, грн	Витрати на весь обсяг в 67,2 тис л продукції, тис. грн
1	Вартість сировини й основних матеріалів з урахуванням транспортних витрат		2284,80
2	Тара, упакування й допоміжні матеріали		606,47
3	Паливо й електроенергія на технологічні цілі		155,68
	Матеріальні витрати всього		3046,95
4	Основна й додаткова заробітна плата виробничих робочих		295,92
5	Відрахування на соціальні заходи		65,10
6	Амортизація		23,85
7	Витрати на поточний ремонт		16,92
8	Витрати на утримання та експлуатацію обладнання		6,09
	Виробнича собівартість		3454,83
6	Витрати на збут		69,10
	Повна собівартість	52,44	3523,93

3.4. Планування джерел фінансування проєкту і ціни нового продукту

Для визначення джерел фінансування проєкту необхідно розрахувати розмір інвестицій в цілому. Вони складаються з інвестицій в обладнання, складське приміщення, оборотні засоби, в т.ч. ПДВ.

Спочатку визначимо ΔK_{OC} за формулою 3.2. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів приймемо рівним 1 (2024 р. він склав 0,8788).

$$\text{Тому } \Delta K_{OC} = 3523,93/1,0 = 3523,93 \text{ тис.грн}$$

Розмір необхідних фінансових ресурсів становитиме:

$$IK = 69,25 + 100,0 + 3523,93 + 13,85 + 20 = 3727,03 \text{ тис.грн}$$

Джерелами для реалізації інвестиційних проєктів виступають: прибуток, який залишився у розпорядженні підприємства, приріст амортизаційних відрахувань, кредит банку. Враховуючи розмір необхідних фінансових ресурсів, підприємству доцільно залучити позикові кошти –

взяти кредит в банку під певний відсоток річних, а також власні кошти з нерозподіленого прибутку.

Нерозподілений прибуток підприємства у 2024 р. складав 284979 тис.грн, тому інвестування можна виконати за рахунок цих коштів. Нехай вартість грошей становить 18 %. Тоді показник дисконтування будемо розраховувати, виходячи з величини вартості коштів 18 %.

$$\Delta CC = 3523,93 \text{ тис.грн,}$$

а на 1 кілолітр $3523,93/67,2 = 52,44$ тис.грн. Відповідно собівартість 1 л олії становитиме 52,44 грн.

Оптову ціну одиниці продукції $C_{\text{опт}}$ (без ПДВ) визначають за формулою

$$C_{\text{опт}} = CC * (1 + P/100), \quad (3.3)$$

Визначимо оптову ціну 1 кіло л продукції за формулою (3.3), виходячи з планового рівня рентабельності 40 %, що відповідає прийнятому в ринкових умовах ціноутворенню. Оптова ціна 1 кіло л буде дорівнювати

$$52,44 * (1+0,40) = 73,41 \text{ тис.грн.}$$

Приймемо, що оптова ціна 1 т дорівнюватиме 73 тис.грн.

В торгівлі ціна 1 л становитиме приблизно $73 * 1,2 * 1,15 = 100$ грн

З 1 т сировини отримують не тільки олію, а й макуху. Вихід макухи становить 70 %. Приймемо вартість макухи 9 тис.грн за тону.

Приріст чистого доходу $\Delta ЧД$ становитиме вартість продукції в зміну, помножену на кількість змін:

$$\Delta ЧД = (0,24 * 73 + 0,56 * 9) * 280 = 6316,8 \text{ тис.грн}$$

Приріст прибутку

$$\Delta П = 6316,8 - 3523,93 = 2792,87 \text{ тис.грн,}$$

чистого прибутку

$$\Delta ЧП = 2792,87 * 0,82 = 2290,15 \text{ тис.грн}$$

Розмір інвестицій в проєкт становитиме

$$ІК = 3727,03 \text{ тис.грн}$$

3.5. Визначення економічного ефекту від впровадження проєкту

Для оцінки ефективності та інвестиційної привабливості проекту використовують наступні показники (з урахуванням фактору часу по комерційній ставці дисконту) [41], [44]:

- чистий приведений (дисконтований) дохід (ЧПД);
- індекс доходності (ІД);
- термін окупності інвестицій (Ток);
- показник IRR.

Під чистим приведеним доходом ЧПД (NPV–Net Present Value) розуміють різницю між приведеними до теперішньої вартості (тобто до початкового моменту часу) сумою чистого грошового потоку (ЧГП) за період експлуатації інвестиційного проекту і сумою інвестиційних витрат (ІК).

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{\times \dot{I}_t + A_t}{(1+d)^t} - {}^2\hat{E}, \quad (3.4)$$

де ЧП_t – чистий прибуток у періоді t;

A_t – амортизаційні відрахування в періоді t;

n – період реалізації проекту (до 5 років);

d – дисконтна ставка, розмір якої залежить від бажаного рівня доходності інвестора.

Додатне значення NPV показує, що за розрахунковий період грошові надходження перевищать суму інвестицій, що призведе до зростання доходів інвесторів, тобто,

якщо $NPV > 0$, то проєкт можна рекомендувати до реалізації;

якщо $NPV < 0$, то проєкт необхідно відхилити;

якщо $NPV = 0$, то в разі прийняття рішення про реалізацію проєкту він не принесе підприємству додаткового прибутку, і інвестори не отримають доходів на вкладений капітал.

Індекс прибутковості, або доходності ІД (показник рентабельності) визначають за формулою

$${}^2\dot{A} = \frac{\sum_{t=1}^n \frac{\times \ddot{I}_t + A_t}{(1+d)^t}}{\sum_{t=1}^m \frac{{}^2\hat{E}_t}{(1+d)^t}} \quad (3.5)$$

Індекс дохідності повинен бути більше за 1 (або 100 %), тільки в цьому випадку проєкт слід прийняти до реалізації.

Термін окупності Ток (Payback Period) інвестицій відповідає періоду, за який чистий грошовий потік стає рівним інвестиційним витратам, тобто:

$$\sum_{t=1}^n \frac{\times \ddot{I}_t + A_t}{(1+d)^t} = \sum_{t=1}^m \frac{{}^2\hat{E}_t}{(1+d)^t} \quad (3.6)$$

Внутрішня ставка дохідності (норма прибутковості) IRR% (функція ВСД Excel) – це єдиний позитивний корінь рівняння

$$-IK + \sum_{t=1}^n \frac{P(t)}{(1+IRR)^t} = 0. \quad (3.7)$$

IRR % показує верхню межу припустимого рівня банківської процентної ставки, перевищення якої робить проєкт збитковим. Інвестор повинен порівняти отримане для інвестиційного проєкту значення IRR з «ціною» залучених фінансових ресурсів (Cost of Capital – CC). Якщо IRR більше CC, проєкт варто прийняти.

Розрахунки показників наведено в таблиці 3.7. Вони свідчать, що після чотирьох років експлуатації проєкту показник NPV = 2495,31 тис.грн – вище 0; індекс дохідності дорівнює 1,67, тобто перевищує 1, показник IRR% = 27 %, тобто перевищить процентну ставку грошей, рентабельність інвестицій дорівнює 41,31 %. При розмірі інвестицій 3727,03 тис. грн строк їх окупності становить 1,90 року, з урахуванням дисконтування – 2,08 року.

Отже, проєкт ефективен, інвестиційно привабливий.

3.6. Вплив проєкту на основні показники діяльності підприємства

Визначимо основні техніко-економічні показники в результаті впровадження інвестиційного проєкту, таблиці 3.8 і 3.9. Вони відображають прирости значень, яких підприємство досягне в результаті реалізації інвестиційного проєкту.

Таблиця 3.7

Розрахунок показників інвестиційної привабливості проекту

Показник	Період реалізації проекту, роки					
	0	1	2	3	4	
Приріст чистого доходу, тис. грн		6316,80	6316,80	6316,80	6316,80	
Приріст витрат, тис. грн, в т.ч.		3523,93	3523,93	3523,93	3523,93	
Інвестиційні кошти в проект, всього тис. грн	3727,03					
Приріст прибутку до оподаткування, тис. грн		2792,87	2792,87	2792,87	2792,87	
Податок на прибуток, тис. грн		502,72	502,72	502,72	502,72	
Приріст чистого прибутку, тис. грн		2290,15	2290,15	2290,15	2290,15	
Амортизація		23,85	23,85	23,85	23,85	
Грошовий потік від проекту, тис. грн		2314,00	2314,00	2314,00	2314,00	9256,0
Дисконтний множник (при 18 % вартості грошей)		0,847	0,718	0,608	0,516	
Дисконтований ЧГП у році, тис. грн		1959,96	1661,45	1406,91	1194,02	
Дисконтований ЧГП наростаючим підсумком		1959,96	3621,41	5028,32	6222,34	
Дисконтований ЧП		1939,76	1644,33	1392,41	1181,72	6158,22
NPV , тис. грн		6222,34 – 3727,03			2495,31	
Період окупності за 1-м роком		3727,03/1959,96 =			1,90	
Період окупності Ток з урахуванням дисконтування, років		2+(3727,03 –3621,41)/1406,91 =			2,08	
Індекс дохідності ІД		6222,34/3727,03 =			1,67	
IRR, % за 4 роки		Ф-ція «ВСД» Excel			27	
Рентабельність інвестицій, %, за 4 роки реалізації проекту		6158,22/3880,8/4*100 =			41,31	

З таблиці 3.9 слідує, що випуск продукції в натуральному вимірі зростає на 224 т, або на 0,11 %, а у вартісному вимірі на 6316,8 тис.грн, або на 2,32 %.

Показники використання факторів виробництва покращаться:

фондовіддача зростає на 2,21%;

коефіцієнт оборотності оборотних коштів підвищиться на 1,27 % ;

продуктивність праці зростає на 0,69 % за умови залучення додатково 2 працівників.

Покращаться фінансові результати:

витрати на 1 грн виробленої продукції знизяться на 0,0078 грн, або на 0,87 %, чистий прибуток зростає на 2290,15 тис.грн, або на 2,36 %;

покращиться показник рентабельності продукції – він зростає на 0,44 % до 57,97 %; але рентабельність продажів зменшиться на 0,06 % до 38,55 %. Але, якщо врахувати, що підприємство не сплачувала податок на прибуток, тобто фінансовий результат до оподаткування дорівнював чистому прибутку, то за тих же умов для проекту рентабельність продажу буде дорівнювати $99706,87 * 100 / 257322,8 = 38,75$ %, що перевищує базове значення 38,61 % на 0,14 %.

Отже, проєкт економічно ефективний, і його впровадження на підприємстві доцільно.

Таблиця 3.8

**Вплив запропонованого заходу на техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності
ТОВ «Дружба СВК»**

№ №	Найменування заходів	Інвестиції, тис. грн			Зміна показників діяльності підприємства (+/-)											
		Всього	у тому числі		Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	Обсяг виробленої продукції, тис.грн.	Собівартість, тис. грн.					Чистий прибуток, тис. грн.	Чисельність зайнятих, осіб	Строк окупності інвестицій, років		
			Основні засоби	НМА			Оборотні кошти	у тому числі:								
								матеріальні витрати	витрати на оплату праці	відрахування на соціальні заходи	амортизація основних				інші операційні витрати	
1	Організація випуску олії холодного віджиму обсягом 67,2 тис. л і макухи обсягом 212,8 т на рік	3727,03	169,25	0	3557,78	6316,8	6316,8	3523,93	3046,95	295,92	65,10	23,85	92,11	2290,15	2	1,90

Таблиця 3.9

Основні техніко–економічні показники виробничо–господарської діяльності ТОВ Дружба СВК до і після впровадження проєкту

Показник	2024 рік	Проєкт	Відхилення	
			абс.	відн.
1. Середньорічна виробнича потужність, т				
2. Фактично вироблено продукції, т	198500	198724	224	0,11
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності, частка				
4. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ й акцизного податку): – у діючих оптових цінах, тис грн	272513	278829,8	6316,80	2,32
– у порівнянних цінах, тис. грн	272513	278829,8	6316,80	2,32
5. Середньорічна вартість основних фондів за первісн.варт., тис грн	152315,5	152484,75	169,25	0,11
6. Фондовіддача, грн/грн	1,7891	1,8286	0,0395	2,21
7. Середній залишок оборотних коштів, тис грн	285609,5	289167,28	3557,78	1,24
8. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, об.	0,8788	0,8899	0,0111	1,26
9. Середньооблікова чисельність штатних працівників, осіб	124	126	2	1,61
10. Середньорічний виробіток одного працівника, тис грн /осіб	2197,68	2212,93	15,25	0,69
11. Операційні витрати на виробництво продукції, тис грн	243280	246734,83	3454,83	1,42
Матеріальні витрати	130 693	133739,95	3046,95	2,33
Витрати на оплату праці	24 457	24752,92	295,92	1,21
Відрахування на соціальні заходи	5 243	5308,10	65,10	1,24
Амортизація	10 440	10463,85	23,85	0,23
Інші операційні витрати	72 447	72470,01	23,01	0,03
12. Витрати на 1 грн виробленої продукції, грн/грн	0,8927	0,8849	-0,0078	-0,87
13. Матеріалоємність, грн/грн	0,4796	0,4796	-	-
14. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	251006	257322,8	6316,80	2,52
15. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис грн	148078	151532,84	3454,83	2,33
16.Повна собівартість реалізованої продукції (собівартість реалізованої продукції, адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати), тис грн	168461	171984,93	3523,93	2,09
17.Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн	96914	99706,87	2792,87	2,88
18. Чистий прибуток, тис. грн	96914	99204,15	2290,15	2,36
19. Рентабельність виробленої продукції, %	57,53	57,97	0,44	
20. Рентабельність продажів, %	38,61	38,55	-0,06	
20. Рентабельність продажів без оподаткування прибутку	38,61	38,75	0,14	

Висновок до розділу 3

Підприємство ТОВ «Дружба СВК» веде господарську діяльність в обох секторах – вирощує зернові, соняшник, інші культури і має ферму з відгодівлі ВРХ. З метою підвищення прибутку підприємства, його конкурентоспроможності в роботі запропоновано диверсифікувати напрями діяльності, а саме випускати готову продукцію – олію соняшникову холодного віджиму.

Для цього запропоновано придбати відповідне обладнання – гідравлічний прес МП-85. При виході олії 240 л на добу з 800 кг соняшника додатково маємо вихід 560 кг макухи, яка може слугувати кормом для ВРХ.

Олію холодного віджиму підприємство може реалізовувати через свої магазини. За проектом випуск олії заплановано на рівні 67,2 т, відповідно макухи 156,8 т на рік.

Розрахунки підтвердили економічну ефективність і та інвестиційну привабливість запропонованого проекту. Після чотирьох років його експлуатації показник NPV = 2495,31 тис.грн – вище 0; індекс дохідності дорівнює 1,67, тобто перевищує 1, показник IRR% = 27 %, тобто перевищить процентну ставку грошей, рентабельність інвестицій дорівнює 41,31 %. При розмірі інвестицій 3727,03 тис. грн строк їх окупності становить 1,90 року, з урахуванням дисконтування – 2,08 року.

Оцінка впливу проекту на показники діяльності підприємства дає підстави стверджувати, що всі основні показники покращаться. Випуск продукції в натуральному вимірі зросте на 224 т, або на 0,11 %, а у вартісному вимірі на 6316,8 тис.грн, або на 2,32 %. Показники використання факторів виробництва – фондівіддача, оборотність оборотних коштів, продуктивність праці підвищаться на 2,21 %, 1,27 %, 0,69 % відповідно. Чистий прибуток зросте на 2290,15 тис.грн, або на 2,36 %.

Отже, проєкт може бути рекомендований для впровадження на підприємстві.

ВИСНОВКИ

Високий рівень прибутковості діяльності є запорукою стійкого розвитку будь-якої господарюючої структури. В сучасних умовах високої конкуренції на глобальних і вітчизняному ринках передумовою існування підприємства є високий рівень його прибутковості.

В роботі розглянуто теоретичні основи понять прибутку, прибутковості, розглянуто точки зору на цей показник різних авторів. Підкреслено, що прибутковість оцінюють показниками прибутку і рентабельності. Прибуток виражає абсолютний ефект без урахування використаних ресурсів, а рентабельність як відношення прибутку до витрат є одним із головних вартісних показників ефективності виробництва. Якщо сума прибутку показує абсолютний ефект від діяльності, то рентабельність характеризує міру цієї ефективності, тобто відносний рівень прибутковості підприємства або продукції, що виробляється.

В роботі дана класифікація прибутку, описані фактори впливу на прибуток, визначені показники виміру прибутку і рентабельності, шляхи їх підвищення.

Важливе значення для економіки України має АПК як виробник продуктів харчування і сировини для переробної промисловості. Підкреслені особливості діяльності суб'єктів АПК, зокрема в сучасних умовах. Оцінені втрати галузі від воєнних дій.

В роботі досліджено зовнішнє і внутрішнє середовища функціонування підприємств АПК на прикладі ТОВ «Дружба СВК», яке спеціалізується на випуску продукції рослинництва (зернових і соняшнику) і продукції тваринництва (виробництва м'яса і молока).

За звітними даними підприємства проаналізована його діяльність за 2023-2024 рр., зокрема дана оцінка показникам ефективності виробництва, фінансового стану. Підтверджено, що у звітному році прибутковість діяльності досліджуваного підприємства покращилася, хоча мав місце ріст витрат, обумовлений підвищенням, тарифів, заробітної плати, логістики тощо.

Проведений факторний аналіз чистого прибутку визначив ступінь впливу факторів на результатний показник. Найбільш впливовим був показник рентабельності продажів.

SWOT - аналіз ТОВ «Дружба СВК» дозволив виявити сильні сторони і загрози для його діяльності. Найбільш сильними сторонами підприємства є диверсифікація діяльності, фінансова стійкість і незалежність, значний досвід роботи і присутність на ринку протягом десятиліть. Слабкими сторонами роботи є вплив природних факторів на урожайність зернових і олійних культур; підвищення цін на добрива, корми для ВРХ; негнучка цінова політика.

З метою підвищення прибутковості та ефективності діяльності ТОВ «Дружба СВК» в роботі запропоновано проєкт випуску олії холодного віджиму і додаткового продукту – макухи, яка може слугувати кормом для корів у складі суміші.

Розрахунки показників інвестиційної привабливості проєку підтвердили його високу економічну ефективність. При розмірі інвестицій у 3727,03 тис.грн строк їх окупності становитиме 1,90 р.

Оцінено вплив проєкту на основні показники діяльності ТОВ «Дружба СВК»: всі основні показники його діяльності покращаться, зокрема підвищаться фондівдача, оборотність оборотних активів, продуктивність праці; знизяться витрати на 1 грн виробленої продукції. Головне – зростуть чистий прибуток (на 2,36 %) і показники рентабельності.

Отже, мета роботи досягнута, завдання роботи виконані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єпіфанова І.Ю., Гуменюк В.С. Прибутковість підприємства: сучасні підходи до визначення сутності. *Економіка і суспільство*. Випуск # 3 / 2016 С. 189-192 URL:https://economyandsociety.in.ua/journals/3_ukr/33.pdf (дата звернення 12.03.2026).
2. Антонюк Р.Р. Прибутковість сільськогосподарських підприємств: природа категорії. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства*. 2012. № 126. С. 50–55.
3. Гайбура Ю. А. Методичні підходи щодо оцінки і прогнозування прибутковості підприємства. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2023. № 38. URL: https://journals.pdu.khmelnitskiy.ua/index.php/podilian_bulletin/article/view/152 (дата звернення 13.03.2026).
4. Економіка підприємства: Підручник/ За аг.ред. С.Ф. Покропивного. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Київ.: КНЕУ, 2000. 528 с.
5. Бойчик І.М. Економіка підприємства. Навчальний посібник. Київ: Атіка, 2004. 480 с.
6. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства. Навч. посібник. 2-ге видання. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 488 с.
7. Кулаковська Т.А. Економіка підприємства (практикум): навч.посіб. [для студ.вищих навч.закладів] Одеса: Астропринт, 2014. 364 с.
8. Майборода О. Є., Сукрушева Г. О., Куліш Є. В. Теоретична сутність категорії «прибуток підприємства». *Економіка і суспільство*. 2017. №10. С. 310–313.
9. Окренець В. Трагування прибутку в обліково-інформаційному забезпеченні підприємств. *Вісник Економіки*, 2022. №3, С. 65–77, <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.03.065> (дата звернення 14.03.2026)
10. Покровська Н., Катрич, Д. Дефініція терміну «прибуток» в економічній науці. *Економіка та суспільство*, 2024. №59. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-151> (дата звернення 14.03.2026)
11. Довбня С.Б., Пендик О.Г. Методичні особливості показників рентабельності та розробка їх класифікації. *Молодий вчений*. 2014. № 5. С. 94–97.

12. Савицька Г. В. Аналіз господарської діяльності підприємства: підручник. 2013. 345 с.
13. Єпіфанова І.Ю., Гуменюк В.С. Методика оцінювання прибутковості підприємства. *Економіка та суспільство*. Мукачівський державний університет, 2017, вип. 12. С. 251–254
14. Гречко А. В. Дослідження факторів впливу на прибутковість підприємства та пошук резервів збільшення прибутку. *Ефективна економіка*. 2017. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5862> (дата звернення 16.03.2026)
15. Джеджула В. В., Єпіфанова І. Ю., Іванчик Т. В. Фактори впливу на формування прибутку підприємств. *Modern Economics*. 2019. № 14(2019). С. 81–86. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V14\(2019\)-13](https://doi.org/10.31521/modecon.V14(2019)-13) (дата звернення 18.03.2026)
16. Воронкова, Т. Є. , Безпалько Н.Ю. Шляхи підвищення прибутковості підприємства в умовах нестабільного середовища[Текст] *Інвестиції: практика та досвід*. Київ, 2016. № 19. С. 42- 44.
17. Данкевич А. Є., Міліневська В. Д. Фактори та резерви підвищення рівня рентабельності на підприємстві. *International Scientific Journal "Internauka"*, 2020. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/123456789/8103> (дата звернення 19.03.2026)
18. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник. Київ: КНЕУ, 2013. 779 с.
19. Агропромисловий комплекс України, огляд ніші та реалії сьогодення URL:<https://blog.youcontrol.market/aghropromislovii-komplikhs-ukrayini-oghliad-nishi-ta-rieliyi-soghodiennia>(дата звернення 25.03.2026)
20. Харчова промисловість України: аспекти воєнного часу: інформ.-аналіт. матеріали / В. М. Івченко, О. С. Зірзак, А. Л. Солошонок, О. М.Полонська; НДІ «Украгропромпродуктивність». Київ, 2024. 55 с. URL: uapp.in.ua (дата звернення 28.03.2026)
21. Непрямі втрати АПК України від війни сягають майже \$82 млрд URL: <https://agroportal.ua/news/ukraina/nepryami-vtrati-apk-ukrajini-vid-viyni-mayzhe-syagayut-82-mlrd?prevw=91158425> (дата звернення 30.03.2026)

22. Державна програма «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%» URL: https://finwin.com.ua/affordable-financial-leasing-5-7-9/?gad_source=1&gad_campaignid=23342063729&gbraid=0AAAAA_zLT2RetMCF1A6TgNqZlh6k1j51m&gclid=CjwKCAjwzevPBhBaEiwAplAxvkmnIbKJQsy2IGoc3VYiqCeJg4J_6b36YyqDbawvbhjJLT9tCyEV_RoCEiEQAvD_BwE (дата звернення 05.04.2026)
23. Агропромисловий комплекс України, огляд ніші та реалії сьогодення URL:<https://blog.youcontrol.market/aghropromislovii-komplikts-ukrayini-oghliad-nishi-ta-riecaliyi-soghodiennia> (дата звернення 06.04.2026)
24. Економічна статистика. Сільське, лісове та рибне господарство. Рослинництво 1991–2024 рр. URL:<http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 06.04.2026)
25. В Україні у 2025 році обсяг виробництва зернових зріс на 8,2 % – Держстат URL:<https://www.uapron.info/news/v-ukraini-u-2025-rotsi-obsiah-vyrobnitstva-zernovykh-zris-na8,2-derzhstat> (дата звернення 07.04.2026)
26. Економічна статистика. Промисловість. Виробництво окремих видів промислової продукції за 2014–2025 рр. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Дата звернення 07.04.2026)
27. Ляхович Л.А, Лотош О.Я., Костецька Н.І. Фактори впливу на тенденції розвитку олійної галузі України. *Причорноморські економічні студії*. Вип.95, 2025, С.66-74
28. Експорт соняшникової олії України у 2024 р. URL:<https://ucab.ua/ucab-survey/ukrayina-posila-1-miscze-na-svitovomu-rynku-eksportu-sonyashnykovoyi-oliyi-u-2024-roczii> (дата звернення 08.04.2026)
29. Економічна статистика. Сільське, лісове та рибне господарство. Тваринництво 1990 – 2024 рр. URL:<http://www.ukrstat.gov.ua> (Дата звернення 08.04.2026)
30. Підсумки функціонування аграрного сектора України в 2025 році В. Русан, Л. Жураковська, Центр економічних і соціальних досліджень НІСД URL:https://niss.gov.ua/sites/default/files/2026-04/az_agropidsumki-2025_ukr_060426_0.pdf (Дата звернення 09.04.2026)

31. Агрохолдинги в Україні: добре чи погано? 2008. Німецько-Український Аграрний Діалог © 2008 Інститут економічних досліджень та політичних консультацій 2008. 14 с. URL: http://www.ier.com.ua/ua/publications/consultancy_work (дата звернення 10.04.2026)
32. Економічна статистика. Сільське, лісове та рибне господарство. Статистичні дані по Одеській області. Рослинництво, тваринництво (за 2015- 2025 рр.). URL: <https://od.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 13.04.2026)
33. Економічна статистика. Сільське, лісове та рибне господарство. Статистичні дані по Одеській області. Виробництво зернових і зернобобових та соняшнику в підприємствах по районах на 1 грудня 2025 р.
URL: <https://od.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 15.04.2026)
34. Економічна статистика. Промисловість. Виробництво окремих видів промислової продукції за 2014–2021 рр. Статистичні дані по Одеській області. Динаміка виробництва (валовий випуск) соняшникової олії у 2015-2021 рр. URL: <https://od.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 17.04.2026)
35. Економічна статистика. Сільське, лісове та рибне господарство. Статистичні дані по Одеській області. Виробництво основних видів продукції тваринництва за категоріями господарств у січні–грудні 2025 р.
URL: <https://od.ukrstat.gov.ua> (Дата звернення 17.04.2026)
36. Характеристика підприємства ТОВ «Дружба СВК»
URL: <https://opendatabot.ua> (дата звернення 19.04.2026)
37. Код ЄДРПОУ 03766139 ТОВ «Дружба СВК» Фінансові показники. URL: <https://opendatabot.ua/c/03766139> (дата звернення 19.04.2026)
38. Дропа Я. Б. Фінансовий аналіз: навч. посібник. Електрон. вид. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 238 с.
39. Методичні вказівки до виконання курсової роботи з дисципліни «Методика економічного аналізу діяльності підприємств» спеціальності 051 «Економіка» денної та заочної форм навчання / Укладач Т.А. Кулаковська. Одеса: ОНАХТ, 2018. 74 с.

40. Методичні вказівки до розрахунку економічної ефективності інвестиційних проєктів для здобувачів спеціальності 051 «Економіка» всіх форм навчання / Укладач: О.Л. Фрум. Одеса: ОНТУ, 2022. 50 с.
41. Вербя В. А., Загородніх О. А. Проєктний аналіз: Підручник. Київ: КНЕУ, 2000. 322 с.
42. URL: <https://mashgroup.ck.ua/ua/p2113138640-maslopress-shnekovyj.html> (дата звернення 12.05.2026)
43. Тара. Ящики пласткові на 4 пляшки ПЕТ вартістю 167 грн URL: https://sklad-postach-servis.com.ua/p2268634609-plastikovaya-tara-plastikovuj.html?source=merchant_center&utm_source=google&utm_
44. Гойко А.Ф. Методи оцінки ефективності інвестицій та пріоритетні напрями їх реалізації. Київ: ВІРА–Р, 1999. 320 с.

ННІ економіки, управління і бізнесу ім. Г.Е. Вейнштейна
Кафедра національної та міжнародної економіки
Ступінь вищої освіти – перший (бакалавр)
Спеціальність 051 «Економіка»
Освітня програма «Економіка підприємства»

ДОДАТКИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА

*на тему «Обґрунтування стратегії підвищення
прибутковості діяльності ТОВ «Дружба СВК»*

Здобувачки _____ Лева А.А.

Керівник _____ доц. Лобоцька Л.Л.

Одеса – 2026 рік

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ І БІЗНЕСУ
і.м. Г. Е. ВЕЙНШТЕЙНА**

**ТЕЗИ
VIII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
ПОГЛЯД МОЛОДІ»**

16 – 17 квітня 2026 р.

м. Одеса

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ – ШЛЯХ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА

Лева А.А., здоб. СВО «Бакалавр» ННІЕУІБ
Науковий керівник - к.т.н, доц. Лобоцька Л.Л.

Поняття диверсифікації охоплює широке коло різних аспектів діяльності. Це стратегія розподілу капіталу, інвестицій або діяльності компанії між різними, непов'язаними напрямками, активами чи ринками з метою зниження ризиків та підвищення стабільності. Цю ідею коротко позначають висловом «не класти всі яйця в один кошик», тоді втрати від одного активу можна компенсуються прибутком іншого.

Що стосується диверсифікації діяльності підприємства, то це процес його розвитку, пов'язаний із збільшенням діапазону видів та проникненням в нові сфери діяльності, освоєнням нових виробництв, розширенням асортименту товару, що включає не тільки диверсифікацію товарних груп, а й розповсюдження підприємницької діяльності на нові та не пов'язані з основними видами діяльності фірми [1]. Метою диверсифікації є отримання кращих фінансових результатів і підвищення частки ринку підприємства за рахунок нової конкурентної продукції.

Саме такої стратегії розвитку дотримується ТОВ «ДРУЖБА СВК» – сільськогосподарське підприємство, розташоване в с. Зоря Білгород-Дністровського району Одеської області. Історія підприємства бере початок у 1947 році, коли на території села Зоря було створено три колективних господарства: колгосп ім. Ф. Енгельса, колгосп ім. К. Маркса та колгосп "Іскра". У 2000 році згідно Закону України «Про колективну власність в Україні» підприємство було реорганізовано у сільськогосподарський виробничий кооператив – СВК «Дружба».

Вищим органом управління ТОВ «ДРУЖБА СВК» є Загальні збори членів Кооперативу. Виконавчий орган представлений Правлінням Кооперативу на чолі з Головою. Контролюючим органом виступає Ревізійна комісія. Код ЄДРПОУ 03766139.

Основна діяльність підприємства зосереджена у сфері рослинництва та тваринництва, і вже саме цей факт дає право стверджувати про диверсифікацією його діяльності. В галузі рослинництва підприємство спеціалізується на вирощуванні зернових (пшениця, ячмінь, кукурудза) та олійних культур (соняшник, ріпак). Тваринницький напрямок представлений розведенням великої рогатої худоби (ВРХ), виробництвом молока та м'яса.

Загальна площа сільськогосподарських угідь підприємства становить 7212 га. З них під зернові культури відведено 4026 га (3,63 % від площі під зернові і зернобобові культури Білгород-Дністровського району станом на 2024 р.), під олійні культури – 2771 га (18,32 % від площі під олійні культури

~ 55 ~

Секція № 1. Національна та міжнародна економіка

Білгород-Дністровського району станом на 2024 р.), під кормові культури використовується 415 га.

ТОВ СВК «Дружба» є одним з 130 сільськогосподарських кооперативів Одеської області (станом на 2021 р. [2]).

Для оцінки результатів діяльності підприємства проаналізуємо основні фінансово-економічні показники за 2021–2025 роки [3], таблиця 1.

Таблиця 1. Основні фінансово-економічні показники за 2021–2025 роки

Рік	Чистий дохід, тис.грн	Чистий прибуток, тис.грн	Активи, тис.грн	Зобов'язання, тис.грн	Середня заробітна плата до оподаткування, грн	Кількість працівників, осіб
2021	143652	47158	221330	6375	8338	150
2022	171390	66181	287606	11630	10440	139
2023	189207	25130	322370	13424	12587	127
2024	251006	96914	419158	5204	16436	124
2025 (за 3 квартали)	145864	39486	468825	6090		124

Як слідує з таблиці, основні фінансові показники підприємства за останні, в тому числі воєнні, роки покращувалися при зменшенні кількості працюючих. Винятом є чистий прибуток, який у 2023 р. значно знизився. За 4 роки середня місячна заробітна плата зросла практично удвічі.

Аналіз структури продукції виконано у таблиці 2. Як видно з таблиці, випуск продукції рослинництва у звітному році перевищив випуск попереднього року на 10672 т, або на 6,46 %, відповідно і в структурі виробництва цей вид діяльності був вищим. Збільшення відбулося за рахунок ріпака і соняшника, тоді як по зерновим і бобовим було суттєве відставання—на 12235 т, або на 11,93 %.

Таблиця 2. Аналіз структури продукції підприємства

Види продукції	Випуск продукції, т		Структура, %		Відхилення	
	у 2022 р.	у 2023 р.	попереднього року	звітного року	т	%
1. Продукція рослинництва	165321	175993	92,69	93,5	+10672	6,45
- зернові та зернобобові	102567	90332	57,5	48,0	-12235	-11,93
- ріпак	42633	55840	23,9	29,7	+13207	30,98
- соняшник	20121	29821	11,3	15,8	+9700	48,21
2. Продукція тваринництва	13033	12155	7,3	6,5	-878	-6,74
- молоко	11789	11789	6,6	6,3	0	0
- м'ясо ВРХ	1244	366	0,7	0,2	-878	-70,58

Всього	178354	188148	100,0	100,0	9794	5,49
--------	--------	--------	-------	-------	------	------

~ 56 ~

Секція №1. Національна та міжнародна економіка

У випуску продукції тваринництва відбулося значне падіння – на 878 т, або на 6,74% – за рахунок виробництва м'яса ВРХ. Така тенденція спостерігається в цілому по країні.

Дані таблиці 2 діяльності, займаючись не тільки вирощуванням зернових, а й олійних культур. Ця діяльність частково забезпечує кормову базу для великої рогатої худоби і відповідно для вироблення молока і м'яса. Підприємство показують, що підприємство використовує власні можливості по розширенню напрямів має власний магазин, через який ці види продукції тваринництва реалізуються населенню.

Проте аналіз структури виробництва показує, що основна частина діяльності підприємства припадає на рослинництво (93,5 %). Це означає високу залежність його результатів від врожайів, погодних умов, ринкових цін тощо. Тому саме виробництво готової продукції з сільськогосподарської сировини з більшою додатковою вартістю може суттєво покращити фінансові результати підприємства.

Враховуючи, що підприємство має ферму ВРХ, є сенс встановити на підприємстві мінілінію з виробництва соняшnikової олії холодного віджиму. Це дозволить отримувати не тільки олію, а й шрот як корм для корів. Шрот, що залишається після видобутку олії, є багатим джерелом білка і чудовим кормом для тварин, особливо для жуйних. Порівняно з соєю, соняшnikова мука містить меншу енергію та амінокислоту лізин, але більше клітковини та метіоніну.

Попит на соняшnikову олію холодного віджиму постійно зростає. Вартість 1 т олії холодного віджиму сильно варіюється залежно від типу олії (соняшnikова, лляна, конопляна, горіхова тощо) та виробника, але якщо брати середні ціни в Україні (близько 70–140 грн/л), то тонна може коштувати від 70 000 грн. Ціна соняшnikової олії холодного віджиму коливається у межах 100...150 грн /л в роздрібу.

Ціна жмиху соняшника становить біля 8 000...10 000 грн/т, і вона також постійно змінюється залежно від якості сировини, попиту на ринку. Із 100 кг соняшника при холодному віджимі можна отримати приблизно 35 кг олії і до 65 % жмиху. Це залежить від олійності насіння, яке може містити 50-55% олії, і технології переробки. У 2023 р. в ТОВ «Дружба СВК» заготівля соняшника становила 29821 т. У січні 2023 р товарний соняшник продавали в середньому по 15–18 тис. грн, восени середня ціна по Україні становила 8–10 тис. гривень. У 2024 році ціна вже становила 22...29 тис. грн. Це свідчить про високу волатильність цін і відповідно їх суттєвий вплив на фінансові результати виробників

Якщо прийняти ціну 1 т насіння соняшника на рівні 10 тис. грн, то підприємство отримало би 10 тис.грн при продажу насіння. При виробництві олії холодного віджиму з 1 т можна отримати до 30 % олії і 70 % жмиху. При ціні 1 кг олії 70 грн, жмиху 8 грн з 1 т сировини продукція буде коштувати

$300 * 70 + 700 * 8 = 26\ 600$ грн, тобто виготовлення готової продукції більш вигідне. За технологією холодного віджиму олії з насіння соняшника підприємству необхідно придбати відповідне обладнання. Основним видом є прес шнекового або гідравлічного типу. Так як підприємство має сушарки, то можна вважати, що насіння буде підготовлено для обробки, тобто буде мати потрібну вологість і чистоту.

Реалізація заходу потребує інвестицій, лівова частина яких припадає на оборотні кошти. Враховуючи, що ціни на власну сировину можна регулювати, ризики по підвищенню витрат на енергоносії, заробітну плату, можна частково компенсувати за рахунок цих цін.

Розрахунки показали високу інвестиційну привабливість запропонованого заходу: при розмірі інвестицій 3880,8 тис.грн строк їх окупності становить 1,98 р. Чистий прибуток зростає на 9,12 %, відповідно покращаються і показники рентабельності.

Отже, на прикладі сільськогосподарського підприємства ТОВ «Дружба СВК» підтверджено, що диверсифікація його діяльності економічно ефективна. Вона забезпечує захист від втрат, стабілізацію прибутку, зменшення залежності від одного джерела доходу. Відповідно це підвищує рівень конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Література:

1. Диверсифікація діяльності підприємства. Вікіпедія URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення 25.02.2026)
2. Кількість юридичних осіб по районах URL: <https://od.ukrstat.gov.ua/01.05.htm> (дат звернення 26.02.2026)
3. Код ЄДРПОУ 03766139 ТОВ «Дружба СВК» Фінансові показники. URL: <https://opendatabot.ua/c/03766139>

Додаток Б

Таблиця 1

Систематизація підходів до визначення сутності поняття «прибутковість»

Автор	Прибутковість – це
Р.Р. Антонюк	стійке економічне явище, що проявляється як підтверджена здатність підприємства генерувати позитивний фінансовий результат від здійснення як основної, так і всієї господарської діяльності, що полягає в перевищенні доходу над здійсненими витратами в розмірі достатньому для ефективного подальшого функціонування
М.Ф. Огійчук	вид ефективності, що характеризує результативність діяльності економічних систем (підприємств, територій, національної економіки). Основною особливістю таких систем є вартісний характер засобів (видатків, витрат) досягнення цілей (результатів), а в деяких випадках і самих цілей (зокрема, одержання прибутку)
Т.В. Осипова	основою прибутковості є сам прибуток, який у цілому й визначає результат фінансово-господарської діяльності підприємств як суб'єктів господарювання. Тому прибуток зображає її результати
Л.Ю. Кучер	між прибутком і прибутковістю є тісний діалектичний взаємозв'язок: прибуток – це показник для зображення економічного ефекту в абсолютних показниках, а прибутковість – показник для зображення економічної ефективності діяльності суб'єкта господарювання
С.В. Мочерний	прибутковість суб'єкта треба розглядати з двох аспектів: по-перше, як прибутковість усього підприємства щодо всього авансованого капіталу, яка визначається нормою прибутку: відношенням річного прибутку до авансованого капіталу; по-друге, як прибутковість виготовлення окремої партії товарів, яка вимірюється відношенням прибутку до собівартості товарів
О.В. Хмелевський	стан підприємства, що вказує на його здатність здійснювати рентабельну діяльність, забезпечувати платоспроможність, генерувати прибуток, на основі чого забезпечувати стабільність зростання та майбутній інноваційно-інвестиційний розвиток

Рис. 1. Шляхи збільшення прибутку та рентабельності

Таблиця 2

Оцінка непрямих втрат АПК та земельних ресурсів

Види втрат	Оцінка втрат, \$ млрд	
	виручка	додана вартість
Зменшення доходу через зниження виробництва (рослинництво)	47,180	19,170
Зменшення доходу через зниження виробництва (тваринництво, бджільництво, рибальство та аквакультура)	4,611	1,874
Зменшення доходу через порушення логістики та зниження внутрішніх цін на основні експортні культури	24,783	10,070
Зменшення прибутку виробників через зростання цін на основні фактори виробництва	4,533	1,842
Додаткові витрати через потребу в рекультивациї	0,533	0,217
Витрати на демонтаж та вивезення будівельних відходів	0,289	0,289
Загальні непрямі втрати сектору	81,929	33,461

Таблиця 3

**Динаміка основних показників рослинництва у періоді 1991-2024 рр.
по Україні**

Рік	Площа посівна, тис.га		Обсяг виробництва (валовий збір), тис.т	
	культури зернові та зернобобові	соняшник	культури зернові та зернобобові	соняшник
1991	14671	1601	38674	2311
2014 ³	14801	5257	63859	10134
2015 ³	14739	5105	60126	11181
2016 ³	14401	6073	66088	13627
2017 ³	14624	6034	61917	12236
2018 ³	14839	6117	70057	14165
2019 ³	15318	5928	75143	15254
2020 ³	15392	6457	64933	13110
2021 ³	15995	6622	86010	16392
2022 ⁴	12171	5293	53864	11329
2023 ⁴	10985	5220	59772	12760
2024 ⁴	11139	5020	56246	10956

Таблиця 4

**Динаміка основних показників тваринництва у періоді 1991-2024 рр.
по Україні**

Рік	Кількість сільськогосподарських тварин на 1 січня			Виробництво основних видів продукції тваринництва			
	велика рогата худоба тис.голів		свині, тис.голів	птиця, млн. голів	м'ясо (у забійній масі), тис.т	молоко, тис.т	яйця, млн.шт
	усього	у т. ч. корови					
1991	24623,4	8378,2	19426,9	246,1	4029,1	22408,6	15187,8
2014 ³	4534,0	2508,8	7922,2	230,3	2359,6	11132,8	19587,3
2015 ³	3884,0	2262,7	7350,7	213,3	2322,6	10615,4	16782,9
2016 ³	3750,3	2166,6	7079,0	204,0	2323,6	10381,5	15100,4
2017 ³	3682,3	2108,9	6669,1	201,7	2318,2	10280,5	15505,8
2018 ³	3530,8	2017,8	6109,9	204,8	2354,9	10064,0	16132,0
2019 ³	3332,9	1919,4	6025,3	211,7	2492,4	9663,2	16677,5
2020 ³	3092,0	1788,5	5727,4	220,5	2477,5	9263,6	16167,2
2021 ³	2874,0	1673,0	5876,2	200,7	2438,3	8713,9	14071,3
2022 ⁴	2644,0	1544,0	5608,8	202,2	2206,7	7767,7	11921,8
2023 ⁴	2307,1	1352,8	4948,3	180,5	2239,5	7430,4	11379,4
2024 ⁴	2156,2	1262,9	5094,0	184,7	2353,0	7246,4	11597,9

³ Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

⁴ Дані наведено без урахування тимчасово окупованих російською федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії

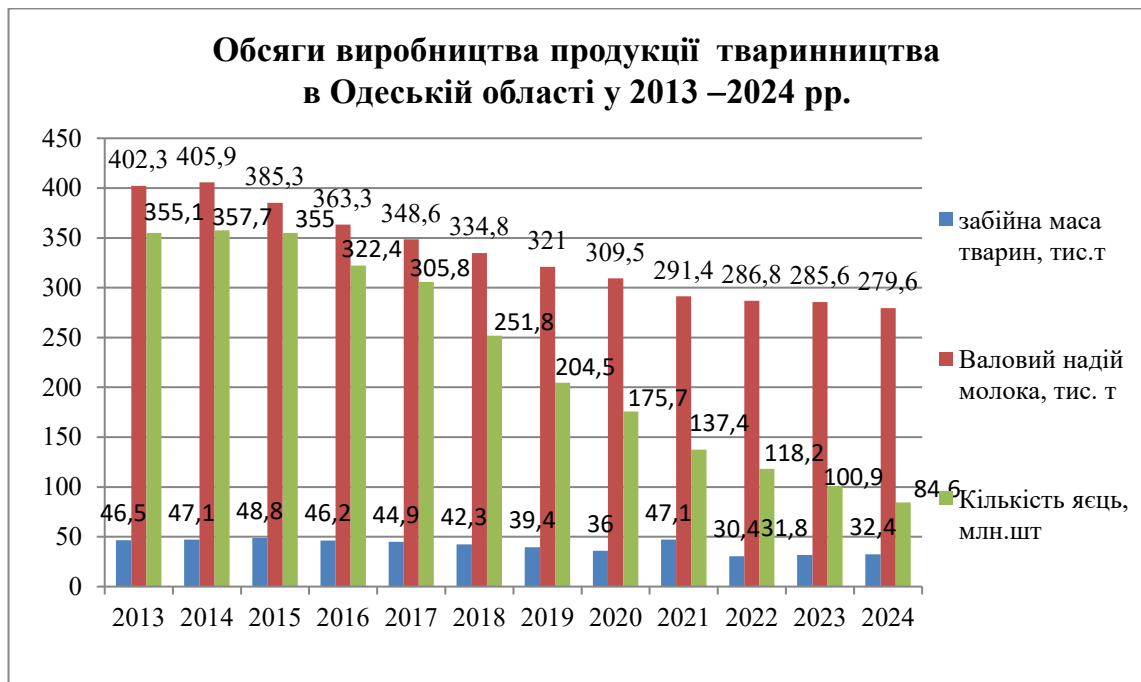
Таблиця 5

Динаміка виробництва в секторі рослинництва і поголів'я ВРХ і свиней в Одеській області за період 2015-2025 рр.

Рік	Рослинництво		Тваринництво			
	зернові і зернобобові тис. т	соняшник тис.т	ВРХ, тис.голів		свині, тис.голів	
			господарства усіх категорій	господарства населення	господарства усіх категорій	господарства населення
2015	3489,0	755,3	179,4	151,4	350,3	233,2
2016	4403,3	1004,2	169,5	144,1	289,6	187,0
2017	4264,9	903,9	165,5	142,4	239,5	149,2
2018	4319,9	886,3	154,9	132,9	173,0	108,9
2019	3747,9	693,3	145,7	126,7	150,4	79,8
2020	1955,0	452,9	138,4	123,0	133,1	61,7
2021	5105,4	965,7	136,9	122,4	125,7	55,8
2022	3081,7	575,7	133,2	118,3	134,7	59,3
2023	4095,3	687,0	127,0	113,2	141,9	62,7
2024	4714,9	741,7	121,4	108,2	142,1	65,2
2025	4106,2	445,7	114,4	103,1	146,4	67,8

Рис. 2. Обсяги виробництва зернових і зернобобових та соняшника, тис.т, в Одеській області у 2015 –2025 рр.

**Рис.3. Обсяги виробництва продукції тваринництва
в Одеській області у 2013 –2024 рр.**

Таблиця 6

**Основні фінансово-економічні показники ТОВ «Дружба СВК»
за 2021 – 2025 рр.**

Рік	Чистий дохід, тис. грн	Чистий прибуток тис. грн	Активи, тис.грн	Зобов'язання, тис.грн	Середня заробітна плата до оподаткування, грн	Кількість працівників, осіб
2021	143652	47158	221330	6375	8338	150
2022	171390	66181	287606	11630	10440	139
2023	189207	25130	322370	13424	12587	127
2024	251006	96914	419158	5204	16436	124
2025 (за три кв.)	145864	39486	468825	6090		124

Таблиця 7

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності підприємства за два роки

Показники	2023 рік	2024 рік	Відхилення	
			абс	відн
1. Середньорічна виробнича потужність, т				
2. Фактично вироблено продукції, т	188148	198500	10352	5,50
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності, частка				-
4. Обсяг виробленої продукції (без ПДВ), тис. грн у діючих цінах	197721	272513	74792	37,83
у порівняних цінах	197721	239466,	41745,6	21,11
5. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності (перв.), тис. грн	135716,	152315,	16599,0	12,23
6. Фондовіддача, грн/грн	1,4569	1,5722	0,1153	7,91
7. Середній залишок оборотних коштів, тис. грн	232202	285609,	53407,5	23,00
8. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, об.	0,8148	0,8788	0,0640	7,85
9. Середньооблікова чисельність штатних працівників, осіб	127	124	-3	-2,36
10. Середньорічний виробіток одного працівника, тис. грн	1556,86	1931,18	374,32	24,04
11. Середньорічна заробітна плата одного працівника, тис. грн	151,05	197,23	46,18	30,57
12. Операційні витрати на виробництво продукції, тис. грн, у тому числі	182310	243280	60970	33,44
матеріальні витрати	111 851	130 693	18842	16,84
витрати на оплату праці	19 183	24 457	5274	27,49
відрахування на соціальні заходи	4 127	5 243	1116	27,04
амортизація	7 968	10 440	2472	31,02
інші операційні витрати	39 181	72 447	33266	84,90
13. Витрати на 1 грн виробленої продукції, грн/грн	0,9220	1,0159	0,0939	10,18
14. Матеріалоемність, грн/грн	0,5657	0,4796	-0,0861	-15,22
15. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	189207	251006	61799	32,66
16. Собівартість реалізованої продукції, тис.грн	150458	148078	- 2380	-1,58
17. Повна собівартість реалізованої продукції (собівартість реалізованої продукції, адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати), тис. грн	167198	168461	1263	0,76
18. Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн	25130	96914	71784	285,65
19. Чистий прибуток, тис.грн	25130	96914	71784	285,65
20. Рентабельність виробленої продукції, %	15,03	57,53	42,50	
21. Рентабельність продажів, %	13,28	38,61	25,33	

Таблиця 8

Факторний аналіз чистого прибутку за моделлю $\dot{I}_{\pm} = \overline{AE} \cdot \frac{\vec{A}}{\overline{AE}} \cdot \frac{\Delta \dot{I}}{\vec{A}} \cdot \frac{\dot{I}_{\pm}}{\Delta \dot{I}}$

Показник	2023 рік	2024 рік	Відхилення				
			всього	у т.ч. числі за рахунок			
				a	b	c	d
Чистий прибуток, тис грн. (Y)	25130	96914	71784	8354,45	-809,46	662,99	63576,08
1.Середньорічна вартість власного капіталу, тис грн (a)	291514	388428	96914	8354,45			
2.Мультиплікатор власного капіталу (b)	1,105847	1,079114	-0,026733		-809,46		
3.Коефіцієнт оборотності активів (c)	0,586925	0,598834	0,011909			662,99	
4.Рентабельність продажів, частка (d)	0,132817	0,386102	0,253285				63576,08

$$y_0 = 291514 \times 1,105847 \times 0,586925 \times 0,132817 = 25129,90$$

$$y_1 = 388428 \times 1,079114 \times 0,598834 \times 0,386102 = 96913,96$$

$$\Delta y_a = 96914 \times 1,105847 \times 0,586925 \times 0,132817 = \mathbf{8354,45}$$

$$\Delta y_b = 388428 \times (-0,02673) \times 0,586925 \times 0,132817 = \mathbf{-809,46}$$

$$\Delta y_c = 388428 \times 1,079114 \times 0,011909 \times 0,132817 = \mathbf{662,99}$$

$$\Delta y_d = 388428 \times 1,079114 \times 0,598834 \times 0,253285 = \mathbf{63576,08}$$

$$\Delta y = \mathbf{8354,45 + (-809,46) + 662,99 + 63576,08 = 71784,06}$$

Таблиця 9

SWOT-аналіз діяльності ТОВ «Дружба СВК»

<p style="text-align: center;">SW</p> <p style="text-align: center;">OT</p>	<p>S – сильні сторони</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Диверсифікація діяльності 2. Фінансова стійкість і незалежність 3. Якісна продукція. 4. Наявність власного парку устаткування 5. Досвідчене керівництво. 6. Великий досвід роботи в галузі 	<p>W- слабкі сторони</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вплив природних факторів на урожайність зернових і олійних культур. 2. Підвищення цін на добрива, корми для тварин. 3. Негнучка цінова політика. 3. Орієнтація на локальний ринок
	<p>O – можливості</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розширення асортименту за рахунок впровадження новинок. 2. Розширення збутової мереж 3. Збільшення випуску продукції тваринництва. 	<p>S*O</p> <p>Розширення ринку збуту продукції за рахунок впровадження нових видів продукції</p>
<p>T – загрози</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Зниження чисельності населення. 2. Збільшення рівня конкуренції. 3. Залежність рівня цін від політичної нестабільності в державі. 	<p>S*T</p> <p>Впровадження новинок, освоєння нових видів діяльності (відмінних від діяльності конкурентів), щоб підвищити конкурентоспроможність підприємства.</p>	<p>W*T</p> <p>Залучення кредитних засобів.</p>

Таблиця 10

Вплив запропонованого заходу на техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності

ТОВ «Дружба СВК»

№ №	Найменування заходів	Інвестиції, тис. грн			Зміна показників діяльності підприємства (+/-)											
		Всього	у тому числі		Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	Обсяг виробленої продукції, тис. грн.	Собівартість, тис. грн.					Чистий прибуток, тис. грн.	Чисельність зайнятих, осіб	Строк окупності інвестицій, років		
			Основні засоби	НМА			Оборотні кошти	Всього	матеріальні витрати	витрати на оплату праці	відрахування на соціальні заходи				амортизація основних	інші операційні витрати
1	Організація випуску олії холодного віджиму обсягом 67,2 тис. л і макухи обсягом 212,8 т на рік	3727,03	169,25	0	3557,78	6316,8	6316,8	3523,93	3046,95	295,92	65,10	23,85	92,11	2290,15	2	1,90

Таблиця 11

Основні техніко–економічні показники виробничо–господарської діяльності ТОВ Дружба СВК до і після впровадження проєкту

Показник	2024 рік	Проєкт	Відхилення	
			абс.	відн.
1. Середньорічна виробнича потужність, т				
2. Фактично вироблено продукції, т	198500	198724	224	0,11
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності, частка				
4. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ й акцизного податку): – у діючих оптових цінах, тис грн	272513	278829,8	6316,80	2,32
– у порівнянних цінах, тис. грн	272513	278829,8	6316,80	2,32
5. Середньорічна вартість основних фондів за первісн.варт., тис грн	152315,5	152484,75	169,25	0,11
6. Фондовіддача, грн/грн	1,7891	1,8286	0,0395	2,21
7. Середній залишок оборотних коштів, тис грн	285609,5	289167,28	3557,78	1,24
8. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, об.	0,8788	0,8899	0,0111	1,26
9. Середньооблікова чисельність штатних працівників, осіб	124	126	2	1,61
10. Середньорічний виробіток одного працівника, тис грн /осіб	2197,68	2212,93	15,25	0,69
11. Операційні витрати на виробництво продукції, тис грн	243280	246734,83	3454,83	1,42
Матеріальні витрати	130 693	133739,95	3046,95	2,33
Витрати на оплату праці	24 457	24752,92	295,92	1,21
Відрахування на соціальні заходи	5 243	5308,10	65,10	1,24
Амортизація	10 440	10463,85	23,85	0,23
Інші операційні витрати	72 447	72470,01	23,01	0,03
12. Витрати на 1 грн виробленої продукції, грн/грн	0,8927	0,8849	-0,0078	-0,87
13. Матеріалоємність, грн/грн	0,4796	0,4796	-	-
14. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	251006	257322,8	6316,80	2,52
15. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис грн	148078	151532,84	3454,83	2,33
16.Повна собівартість реалізованої продукції (собівартість реалізованої продукції, адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати), тис грн	168461	171984,93	3523,93	2,09
17.Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн	96914	99706,87	2792,87	2,88
18. Чистий прибуток, тис. грн	96914	99204,15	2290,15	2,36
19. Рентабельність виробленої продукції, %	57,53	57,97	0,44	
20. Рентабельність продажів, %	38,61	38,55	-0,06	
20. Рентабельність продажів без оподаткування прибутку	38,61	38,75	0,14	